YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

21 päivänä maaliskuuta 2002 *

Asiassa T-131/99,

Michael Hamilton Shaw, kotipaikka Wixford, Alcester, Warwickshire (Yhdistynyt kuningaskunta),

ja

Timothy John Falla, kotipaikka Brighton (Yhdistynyt kuningaskunta),

edustajanaan solicitor J. H. Maitland-Walker, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään P. Oliver ja K. Wiedner, avustajanaan barrister N. Khan, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

jota tukee

Whitbread plc, kotipaikka Lontoo (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan N. Green, QC, solicitor J. Flynn ja solicitor M. Lowe, prosessiosoite Luxemburgissa,

väliintulijana,

jossa kantajat vaativat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/35.079/F3 — Whitbread) 24 päivänä helmikuuta 1999 tehdyn komission päätöksen 1999/230/EY (EYVL L 88, s. 26),

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. Azizi sekä tuomarit K. Lenaerts ja M. Jaeger,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 26.4.2001 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion [1]

Asian taustalla olevat tosiseikat

1 Käsiteltävänä olevan asian taustalla olevien tosiseikkojen tapahtuessa Whitbread plc (jäljempänä Whitbread) oli brittiläinen elintarvike-, juoma- ja vapaa-ajan yhtiö. Sen liiketoimintaan kuului oluen valmistus, markkinointi ja jakelu sekä muiden juomien tukkumyynti. Se omisti anniskelupaikkoja (jäljempänä pubeja), joita se vuokrasi tai piti itse, sekä piti ravintoloita, hotelleja, alkoholimyymälöitä ja vapaa-ajan klubeja.

2 Helmikuussa 1997 päättyneen tilikauden lopussa Whitbread omisti noin 4 490 pubia, joilla oli anniskelulupa ja joista 2 170:tä johti se itse, toisin sanoen yksi sen työntekijöistä, 2 130 oli vuokrattu pubinpitäjille sopimuksella, johon sisältyi oluen ostovelvoite, ja 190 oli vuokrattu ilman oluen ostovelvoitetta. Vuokratuista pubeista 1 643 oli vuokrattu 20 vuoden vuokrasopimuksella, 276 viiden vuoden vuokrasopimuksella ja 19 niin kutsutulla eläkkeelle jäämistä edeltävällä sopimuksella.

3 Kolme viimeksi mainittua vuokrasopimusta ovat Whitbreadin ja pubinpitäjän välisiä vuokrasopimuksia, joiden nojalla Whitbread antaa pubinpitäjän käyttöön

1 — Tämän tuomion perusteluista esitetään ainoastaan ne kohdat, joiden julkaisemisen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi.

pubin anniskeluoikeuksineen ja sen kiinteän kalustuksen pubitoiminnan harjoittamista varten, minkä vastikkeeksi pubinpitäjä maksaa vuokraa ja sitoutuu ostamaan sopimuksessa mainitut oluet yksinomaan Whitbreadilta tai sen nimeämältä tavarantoimittajalta.

4 Nämä vuokrasopimukset sisältävät näin ollen yksinostovelvoitteen ja kilpailukieltolausekkeen.

5 Yksinostovelvoitteella pubinpitäjä velvoitetaan ostamaan kaikki sopimuksessa mainitut oluet, jotka hän tarvitsee myyntiin tiloissaan, yksinomaan Whitbreadilta tai sen nimeämältä tavarantoimittajalta yhtä tynnyrissä kypsyvää hanaolutmerkkiä ja 1.4.1998 alkaen myös yhtä pullo-olutta lukuun ottamatta. Yksinostovelvoitteen alaiset oluet on lueteltu vuokrasopimuksen liitteessä, joka sisältää toiminnan harjoittamista koskevat ehdot. Whitbreadin voimassa olevassa hinnastossa on näitä olutlajeja vastaavia olutmerkkejä tai -nimikkeitä. Käytännössä Whitbread voi lisätä hinnastoonsa olutmerkkejä taikka korvata tai poistaa siinä olevia olutmerkkejä. Ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä voi myydä muunlaista olutta, jos se on pakattu pulloihin, tölkkeihin tai muihin pieniin pakkauksiin tai jos se on hanaolutta, jonka myynti hanaoluena on tavanomaista taikka tarpeen pubin asiakkaiden riittävän kysynnän tyydyttämiseksi.

6 Yksinostovelvoitteella pubinpitäjää kielletään myymästä tiloissaan tai asettamasta näytteille taikka tuomasta tiloihinsa myyntitarkoituksessa olutta, joka on samaa lajia kuin sopimuksessa mainittu olut mutta jota Whitbread tai sen nimeämä tavarantoimittaja ei toimita, paitsi jos se on pakattu pulloihin, tölkkeihin tai muihin pieniin pakkauksiin tai jos se on hanaolutta, jonka myynti hanaoluena on tavanomaista taikka tarpeen pubin asiakkaiden riittävän kysynnän tyydyttämiseksi.

Hallinnollinen menettely

7 Whitbread ilmoitti 24.5.1994 edellä mainituista kolmesta vakiomuotoisesta vuokrasopimuksesta eli 20 vuoden vuokrasopimuksesta, eläkkeelle jäämistä edeltävästä vuokrasopimuksesta ja viiden vuoden vuokrasopimuksesta. Whitbread pyysi puuttumattomuustodistusta tai komission vahvistusta siitä, että vuokrasopimuksiin voidaan soveltaa perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinostosopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annettua komission asetusta (ETY) N:o 1984/83 (EYVL L 173, s. 5), sellaisena kuin se on muutettuna 30.7.1997 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 1582/97, tai että sopimuksille voidaan myöntää takautuvasti niiden tekopäivästä lukien EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan (josta on tullut EY 81 artiklan 3 kohta) mukainen yksilöllinen poikkeuslupa.

8 Hallinnollisen menettelyn aikana komissio julkaisi 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 7 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan (joista on tullut EY 81 ja EY 82 artikla) ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) 19 artiklan 3 kohdan mukaisesti tiedonannon 97/C 294/02 (EYVL C 294, s. 2). Vastauksena tähän tiedonantoon komissio vastaanotti kolmansilta henkilöiltä, joita asia koskee, 135 huomautusta, joista 27.10.1997 päivätyt huomautukset oli tehnyt ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien ryhmä, johon M. H. Shaw kuului. Tämä ryhmä pyysi komissiota kirjaamaan huomautukset asetuksen N:o 17 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna muodollisena kanteluna Whitbreadia vastaan.

9 Komissio ilmoitti 16.7.1998 päivätyllä kirjeellä ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien ryhmälle asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annetun komission asetuksen N:o 99/63/ETY (EYVL 1963, 127, s. 2268) 6 artiklan mukaisesti siitä, että se aikoo hylätä heidän kantelunsa.

10 Tässä tilanteessa komissio teki EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan mukaisesta menettelystä (asia IV/35.079/F3 — Whitbread) 24 päivänä helmikuuta

1999 päätöksen 1999/230/EY (EYVL L 88, s. 26; jäljempänä riidanalainen päätös). Komissio katsoi, että ilmoitetut vakiomuotoiset vuokrasopimukset kuuluvat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, mutta totesi, että tätä artiklaa ei perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla sovelleta ajanjaksolla 1.1.1990—31.12.2008.

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

11 Tässä tilanteessa käsiteltävänä olevan kanteen nostivat 27.5.1999 M. H. Shaw ja T. J. Falla, jotka ovat ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä ja jotka molemmat ovat tehneet Whitbreadin kanssa sellaisen 20 vuoden pubin vuokrasopimuksen, joka on yksi riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetuista vakiomuotoisista vuokrasopimuksista, ja WPP Luxembourg Appeal Group Ltd, joka on kyseisessä päätöksessä tarkoitetun vakiomuotoisen vuokrasopimuksen Whitbreadin kanssa tehneiden ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien toimintaryhmä.

12 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (kolmas jaosto) jätti kanteen tutkimatta WPP Luxembourg Appeal Group Ltd:n osalta 29.11.1999 antamallaan määräyksellä.

13 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kolmannen jaoston puheenjohtaja myönsi Shawlle maksuttoman oikeudenkäynnin 10.1.2000 antamallaan määräyksellä.

14 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi Whitbreadin väliintulijaksi tukemaan komission vaatimuksia 19.1.2000 antamallaan määräyksellä.

15 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja kehotti prosessinjohtotoimenpiteenä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin. Asianosaiset noudattivat tätä kehotusta.

16 Asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 26.4.2001 pidetyssä istunnossa.

17 Kantajat vaativat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen

— velvoittaa komission ja Whitbreadin korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

18 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen perusteettomana

— velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

19 Whitbread tukee komission vaatimuksia ja vaatii lisäksi, että kumoamiskanne on jätettävä tutkimatta.

Tutkittavaksi ottaminen

20 — 21 — —

1. *Kysymys siitä, koskeeko riidanalainen päätös kantajia erikseen*

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

22 — 24 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

25 On todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan muut kuin ne, joille päätös on osoitettu, voivat väittää päätöksen koskevan niitä EY 230 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetulla tavalla erikseen ainoastaan, jos päätöksellä vaikutetaan niihin niille tunnusomaisten erityispiirteiden tai sellaisen tosiasiallisen tilanteen takia, jonka perusteella ne erottuvat kaikista muista ja ne voidaan näin yksilöidä samalla tavalla kuin se, jolle päätös on osoitettu (asia 25/62, Plaumann v. komissio, tuomio 15.7.1963, Kok. 1963, s. 197 ja 223;

Kok. Ep. I, s. 181 ja asia C-106/98 P, Comité d'entreprise de la Société française de production ym. v. komissio, tuomio 23.5.2000, Kok. 2000, s. I-3659, 39 kohta)

26 Käsiteltävänä olevassa asiassa kantajat ovat nostaneet kumoamiskanteen päätöksestä, jolla myönnetään poikkeuslupa sopimukselle, jonka osapuolia he olivat ja jossa heidän mukaansa määrättiin heidän maksettavikseen syrjiviä hintoja, minkä vuoksi he eivät voineet kilpailla samoilla kilpailuedellytyksillä kuin heidän kilpailijansa. Kantajat ovat myös nostaneet englantilaisissa tuomioistuimissa Whitbreadia vastaan vahingonkorvauskanteita sillä perusteella, että heille on sopimuksessa, jolle on myönnetty poikkeuslupa, asetettu EY 85 artiklan vastaisia velvoitteita. Lisäksi toinen kantajista on osallistunut hallinnolliseen menettelyyn.

27 Kun otetaan huomioon olosuhteet, joista ilmenee, toisin kuin Whitbread väittää, että riidanalaisella päätöksellä vaikutetaan kantajien oikeudelliseen asemaan, kantajat ovat sellaisessa tosiasiallisessa tilanteessa, jonka perusteella ne voidaan yksilöidä samalla tavalla kuin se, jolle kyseinen päätös on osoitettu. Näin ollen päätös koskee heitä erikseen.

28 Tätä päätelmää ei kyseenalaista se, että kantajien tekemät vuokrasopimukset on purettu kanteen nostamisen jälkeen. Whitbread viittaa tältä osin edellä mainittuun asiaan Kruidvat vastaan komissio, jossa todettiin, ettei kantaja päätöksestä nostetun kumoamiskanteen yhteydessä voi väittää, että se voitaisiin EY 230 artiklan neljännessä kohdassa tarkoitetulla tavalla riittävästi erottaa muista yksinomaan sen vuoksi, että kyseisen päätöksen laillisuus vaikuttaa kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan oikeusriidan ratkaisuun (em. asia Kruidvat v. komissio, tuomion 32 kohta).

29 Ensiksi on todettava, että ellei kyse ole oikeussuojan tarpeen poistumista koskevasta eri kysymyksestä, kanteen tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä arvioidaan kanteen nostamishetkellä (asia 50/84, Bensider ym. v. komissio, tuomio 27.11.1984, Kok. 1984, s. 3991, 8 kohta). Tuolloin kantajia sitoivat vielä riidanalaiset vuokrasopimukset. Toiseksi edellä mainitussa asiassa Kruidvat vas-

taan komissio päätös myöntää yksilöllinen poikkeuslupa selektiiviselle jakeluverkostolle vaikutti oikeudellisesti kantajaan, joka oli nostanut kumoamiskanteen tästä päätöksestä ainoastaan siksi, että eräs verkoston jäsen oli kutsunut häntä kansallisessa tuomioistuimessa vilpillisen kilpailun päälliköksi. Tämä kansallinen oikeudenkäynti oli näin ollen pelkkä sattuma, jossa oli kyse jakeluverkostoon kuuluvien ja siihen kuulumattomien henkilöiden välisistä yleisistä suhteista (julkisasiamies Fennellyn em. asiassa Kruidvat v. komissio esittämän ratkaisuehdotuksen 51 kohta, johon yhteisöjen tuomioistuin viittaa tuomion 32 kohdassa). Käsiteltävänä olevassa asiassa sen sijaan riidanalainen päätös koskee kantajia oikeudellisesti sekä siksi, että kansallisessa tuomioistuimessa on nostettu vahingonkorvauskanne, että siksi, että he ovat olleet sellaisen sopimuksen osapuolia, jolle on myönnetty poikkeuslupa tällä päätöksellä. Tässä päätöksessä vahvistetaan sellaisen sopimuksen laillisuus, jonka he katsoivat olevan perustamissopimuksen 85 artiklan vastainen ja jota he eivät osaksi tämän vuoksi olleet täyttäneet täysimääräisesti, minkä vuoksi Whitbread purki heidän vuokrasopimuksensa ja vaati maksujen suorittamista.

2. *Oikeussuojan tarve*

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

30
31 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

32 On huomautettava, että luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön on osoitettava, että riidanalaisen päätöksen kumoaminen vaikuttaa tosiasiallisesti hänen etuihinsa (asia T-138/89, NBV ja NVB v. komissio, tuomio 17.9.1992, Kok. 1992, s. II-2181, 33 kohta).

33 On kiistatonta, että kantajilla oli kannetta nostaessaan oikeussuojan tarve.

34 Whitbread väittää, että tämä tarve on myöhemmin poistunut vuokrasopimuksen purkamisen vuoksi. Whitbread vetoaa tältä osin edellä mainittuun asiaan Casillo Grani vastaan komissio. Tässä asiassa yritys oli nostanut kumoamiskanteen komission päätöksestä, jolla se hyväksyi tuen myöntämisen kilpailijalle. Koska yritys asetettiin konkurssiin oikeudenkäyntimenettelyn aikana, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että lausunnon antaminen asiassa raukeaa, koska kantajan oikeussuojan tarve, joka perustuu siihen, että se oli tuensaajan kilpailija, oli poistunut konkurssiin asettamisen vuoksi. Ennen tähän johtopäätökseen päätymistään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toi esiin sen, ettei riidanalaisia tukia ollut maksettu kilpailijalle ennen yrityksen asettamista konkurssiin, joten riidanalainen päätös ei ollut voinut vaikuttaa kantajan kilpailutilanteeseen ennen kuin se asetettiin konkurssiin. Kyseisessä asiassa kantajan kilpailutilanteen vaarantuminen oli oikeussuojan tarpeen poistavan tapahtuman tapahtumahetkellä eli silloin, kun yritys asetettiin konkurssiin, kylläkin varma mutta vasta tulevaisuudessa toteutuva oikeudellinen tilanne. Tämän sellaisen tapahtuman tapahtumahetkellä, jonka kyseisessä asiassa katsottiin aiheuttaneen kantajan oikeussuojan tarpeen poistumisen, riidanalainen päätös ei ollut vielä aiheuttanut vaikutuksia, joiden vuoksi kanne oli nostettu.

35 Käsiteltävänä olevassa asiassa sen sijaan nämä vaikutukset eli sitoutuminen kilpailun vastaisina pidettyihin sopimusvelvoitteisiin aiheutuivat sopimuksen tekohetkestä ja riidanalaisten sopimusten voimaantulosta alkaen eli ennen tapahtumaa, joka Whitbreadin mukaan poisti kantajilta oikeussuojan tarpeen, eli vuokrasopimusten purkamista.

36 Lisäksi kantajilla on vuokrasopimustensa purkamisen jälkeen edelleen aineellinen ja aineeton intressi saada ratkaisu käsillä olevassa riita-asiassa, koska he ovat nostaneet englantilaisissa tuomioistuimissa vahingonkorvauskanteita, joilla he pyrkivät saamaan korvauksen vahingosta, joka heille on väitteen mukaan aiheutunut siitä, että heille on asetettu oluen ostovelvoite, jota he pitävät, toisin kuin komissio riidanalaisessa päätöksessään, perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisena.

37 Tämän vuoksi kanne otetaan tutkittavaksi.

Aineellinen kysymys

38 On huomautettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harjoittama valvonta, joka koskee komission sille perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa annetun harkintavallan nojalla tekemiä monimutkaisia taloudellisia arviointeja kunkin mainitun säännöksen sisältämän neljän edellytyksen osalta, rajoittuu sen varmistamiseen, että menettely- ja perustelusääntöjä on noudatettu, tosiseikat ovat aineellisesti oikeita ja ettei komissio ole syyllistynyt ilmeiseen arviointivirheeseen eikä harkintavallan väärinkäyttöön (yhdistetyt asiat 142/84 ja 156/84, BAT ja Reynolds v. komissio, tuomio 17.11.1987, Kok. 1987, s. 4487, 62 kohta; Kok. Ep. IX, s. 249 ja yhdistetyt asiat T-213/95 ja T-18/96, SCK ja FNK v. komissio, tuomio 22.10.1997, Kok. 1997, s. II-1739, tuomion 109 kohta).

39 Kantajat arvostelevat komission riidanalaisessa päätöksessään esittämiä eri arviointeja, jotka liittyvät ostovelvoitteen määrittelemiseen eri olutlajien mukaan, hintaerojen kompensoimiseen, muiden rajoitusten olemassaoloon ja mahdollisuuteen myöntää yksilöllinen poikkeuslupa, jonka edellytykset täyttyvät vasta sen sopimuksen tekemisen jälkeen, jota poikkeuslupa koskee.

1. *Ostovelvoitteen määritteleminen olutlajin mukaan*

40 Komissio totesi riidanalaisessa päätöksessään (42 perustelukappaleessa), että kyseisiin sopimuksiin sisältyvä yksinostovelvoite koskee vuokrasopimuksen liitteessä mainittuja olutlajeja. Komissio toteaa, että tämä ostovelvoitteen määritteleminen olutlajin mukaan ei täytä asetuksen N:o 1984/83 6 artiklassa

asetettuja edellytyksiä, joiden mukaan ryhmäpoikkeus koskee ainoastaan sopimuksia, jotka koskevat "tiettyjä sopimuksessa määriteltyjä oluita taikka tiettyjä sopimuksessa määriteltyjä oluita ja muita juomia", ja joissa näin ollen edellytetään ostovelvoitteen määrittelemistä merkin tai nimikkeen mukaan. Komissio toteaa, että kyseinen ryhmäpoikkeus ei koske kyseessä olevia sopimuksia (riidanalaisen päätöksen 147—149 perustelukappale).

41 Arvioidessaan mahdollisuutta myöntää yksilöllinen poikkeuslupa komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa yleisinä huomioina jakelun tehostumista koskevan edellytyksen arvioimisesta, että sen, että ostovelvoite määritellään olutlajin mukaan, katsotaan lisäksi mahdollistavan oluen yksinostosopimusten toiminnan Yhdistyneessä kuningaskunnassa paremmin kuin asetuksessa N:o 1984/83 säädetty määritteleminen, koska se helpottaa ulkomaisten tai uusien panimoiden tuotemerkkien lisäämistä hinnastoon siksi, että kaikkien pubinpitäjien suostumusta ei edellytetä. Tämä huomio on käsiteltävänä olevassa asiassa erityisen perusteltu sen vuoksi, että Whitbread toimittaa ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille hyvin monia oluita ja lisää usein hinnastoonsa oluita, myös ulkomaisia merkkejä, tai korvaa hinnastossa olevia oluita muilla merkeillä.

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

42 — 46 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

47 Ensisijaisesti on todettava, että riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa esitetään yksi komission kyseisen päätöksen 150—154 perustelukappaleessa luettelemista perusteluista, joiden nojalla

komissio päättelee, että kyseiset sopimukset tehostavat jakelua. Kantajat eivät ole kuitenkaan arvostelleet tässä 153 perustelukappaleessa esitetyn perustelun lisäksi muita perusteluja, kuten perustelua, jonka mukaan kyseiset sopimukset helpottavat huomattavasti pubien perustamista, uudenaikaistamista, ylläpitoa ja käyttöä (riidanalaisen päätöksen 150 perustelukappale), tai perustelua, jonka mukaan näillä sopimuksilla jälleenmyyjää kannustetaan keskittämään kaikki käytettävissä olevat voimavaransa sopimuksessa mainittujen tuotteiden myyntiin ja jonka mukaan ne johtavat sopimuksen osapuolten pitkäaikaiseen yhteistoimintaan, joka antaa näille mahdollisuuden parantaa jälleenmyyjän tarjoamien tuotteiden ja asiakaspalvelun laatua ja luovat mahdollisuudet tuotannon ja jälleenmyynnin järjestämiselle taloudellisesti tehokkaalla tavalla eli anniskelupaikkojen määrän ja laadun mukauttamiselle asiakkaiden toiveiden mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 151 perustelukappale). Näin ollen vaikka kantajien arvostelu, joka koskee riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa esitettyä perustelua, hyväksyttäisiin, ei olisi kuitenkaan näytetty, etteivät kyseiset sopimukset tehosta jakelua. Pelkästään kyseessä olevan arvostelun perusteella ei näin ollen voida osoittaa, ettei yksi yksilöllisen poikkeusluvan myöntämisen edellytyksistä ole täyttynyt. Sillä ei näin ollen ole merkitystä.

48 Toissijaisesti arvostelun pätevyyden osalta on huomautettava ensiksi, että ulkomaisten tai uusien panimoiden Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinoille pääsyn kannalta sitä etua, joka komission mukaan liittyy ostovelvoitteen määrittelemiseen olutlajin mukaan, eli sitä, että se helpottaa ulkomaisten tai uusien panimoiden tuotemerkkien lisäämistä hinnastoon siksi, että kaikkien pubinpitäjien suostumusta ei edellytetä, ei vakavasti vaaranna se, että vastaavasti pubinpitäjiä velvoittavat laajemmat yksinostovelvoitteet. Asetuksessa N:o 1984/83 säädetyssä järjestelmässä ostovelvoite koskee ainoastaan tiettyjä sopimuksessa määriteltyjä oluita taikka tiettyjä sopimuksessa määriteltyjä oluita ja muita juomia (asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991, Kok. 1991, s. I-935, 36 kohta; Kok. Ep. XI, s. 77). Se ei näin ollen koske samaa lajia olevia oluita vaan ainoastaan muita kuin sopimuksessa määriteltyjä olutmerkkejä. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä voi hankkia kolmansilta yrityksiltä oluita, jotka ovat samaa lajia kuin sopimuksessa määritellyt olutmerkit, ja että nämä yritykset voivat siten päästä markkinoille ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien kautta. Tämä mahdollisuus on kuitenkin puhtaasti teoreettinen. Asetuksen N:o 1984/83 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa sallitaan nimenomaisesti se, että tavarantoimittaja asettaa jäl-

leenmyyjälle velvoitteen olla jakelematta sopimuksessa tarkoitetussa pubissa muiden yritysten toimittamia oluita ja muita juomia, jos ne ovat samaa lajia kuin sopimuksen nojalla toimitetut oluet tai muut juomat.

49 Asetuksessa N:o 1984/83 säädetyssä järjestelmässä, jolla myönnetään oikeus ryhmäpoikkeukseen ja jossa edellytetään ostovelvoitteen määrittelemistä olutmerkin mukaan, tavarantoimittajalla on näin ollen oikeus, jota se ei käytännössä jätä käyttämättä, kieltää ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä hankkimasta kolmansilta oluita, jotka ovat samaa lajia kuin sopimuksessa määritellyt olutmerkit. Pubinpitäjät, joita koskee ostovelvoite sellaisten asetuksen N:o 1984/83 mukaisen poikkeusluvan piiriin kuuluvien sopimusten nojalla, joissa ostovelvoite määritellään olutmerkin mukaan, eivät näin ollen tosiasiallisesti voi vapaasti tehdä hankintasopimuksia ulkomaisten tai uusien panimoiden kanssa. Ulkomaisten tai uusien panimoiden kyseessä oleville markkinoille pääsyn kannalta ei näin ollen ole merkitystä sillä, määritelläänkö sopimuksissa ostovelvoite asetuksessa N:o 1984/83 säädetyn järjestelmän mukaisesti olutmerkin mukaan vai, kuten kyseessä olevissa sopimuksissa, olutlajin mukaan. Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa perustellusti, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä ei missään tapauksessa, ei edes asetuksen N:o 1984/83 mukaisen poikkeusluvan piiriin kuuluvien sopimusten yhteydessä, pysty lisäämään omasta aloitteestaan olutmerkkejä, koska panimo voisi kieltää ostovelvoitteen alaista pubinpitäjää myymästä pubissaan muita samaa lajia olevia olutmerkkejä. Tästä seuraa, ettei ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä, olipa hän tehnyt asetuksen N:o 1984/83 mukaisen poikkeusluvan piiriin kuuluvan sopimuksen tai yhden kyseessä olevista sopimuksista, pysty vaikuttamaan myönteisesti eikä kielteisesti siihen, kuinka suljetut Yhdistyneen kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinat ovat.

50 Tämän vuoksi ostovelvoitteen määritteleminen olutlajin mukaan ei lisää markkinoiden jakautumista, kuten kantajat väittävät. Tästä seuraa myös, että kantajien arvostelu, jonka mukaan pelkästään epäsuora pääsy markkinoille, joilla ostovelvoite on määritelty kyseisellä tavalla, ei ole yhtä tyydyttävä kuin suora pääsy markkinoille, joilla ostovelvoite on määritelty olutmerkin mukaan, ei ole perusteltu. Kun ostovelvoite on määritelty olutmerkin mukaan, ulkomaiset tai uudet panimot eivät asetuksen N:o 1984/83 7 artiklan 1 kohdan a alakohdan vuoksi käytännössä voi myydä suoraan ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille oluita, jotka ovat samaa lajia kuin yksinostosopimuksessa määritellyt olutmerkit.

Ostovelvoitteen määritteleminen olutmerkin mukaan ei näin ollen käytännössä tarjoa suorempaa pääsyä kyseessä oleville markkinoille kuin ostovelvoitteen määritteleminen olutlajin mukaan.

51 Toiseksi ostovelvoitteen määritteleminen olutlajin mukaan helpottaa ulkomaisten tai uusien panimoiden pääsyä markkinoille tehokkaammin kuin asetuksessa N:o 1984/83 tarkoitettu ostovelvoitteen määritteleminen olutmerkin mukaan. Kuten komissio riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa aivan oikein toteaa, sen avulla ulkomaisten tai uusien panimoiden sellaisia tuotemerkkejä, jotka kuuluvat johonkin oluen yksinostosopimuksessa mainittuun olutlajiin, voidaan lisätä hinnastoon ilman, että se edellyttäisi kaikkien pubinpitäjien suostumusta. Ostovelvoitteen määritteleminen olutmerkin mukaan sen sijaan mahdollistaa ulkomaisten tai uusien panimoiden pääsyn kyseessä oleville markkinoille ainoastaan paljon tiukemmilla edellytyksillä. Niiden on vuokralleantajana olevalle panimolle asetuksen N:o 1984/83 7 artiklan 1 kohdan a alakohdassa myönnetyn oikeuden vuoksi käytännössä saatava viimeksimainitulta lupa myydä oluitaan ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille ja lisäksi saatava suostumus erikseen kultakin ostovelvoitteen alaiselta pubinpitäjältä.

52 Kolmanneksi kantajat eivät kiistä komission riidanalaisen päätöksen 173 perustelukappaleessa esittämää toteamusta, jonka mukaan Whitbread on olutlajien mukaan tehdyn ostovelvoitteen määrittelyn perusteella tuonut vuokrapubeihinsa useita kilpailevia olutmerkkejä. Tästä perustelukappaleesta ilmenee, että vuosina 1994—1998 Whitbread on tuonut vuokrapubeihinsa keskimäärin kolme uutta hanaolutmerkkiä joka vuosi, että näihin merkkeihin kuuluvat aleoluet Fullers London Pride, Greene King IPA ja Adnams ja että Whitbread on ottanut valikoimaansa myös noin 30 muuta pullo-olutmerkkiä, mukaan lukien merkit Budweiser, Hoegaarden Grand Cru ja Leffe Blonde.

53 Tämä tosiseikkoihin perustuva toteamus kumoaa näin ollen kantajien erittäin yleisluonteisen väitteen, jonka mukaan Yhdistyneen kuningaskunnan panimot tuovat myyntiin ulkomaisten tai kilpailevien panimoiden olutmerkkejä ainoastaan, jos ne ovat eri lajia.

54 Tästä seuraa, etteivät kantajat ole osoittaneet, että komission riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa esittämää toteamusta, jonka mukaan ostovelvoitteen määrittelemisestä olutlajin mukaan koituva teoreettinen etu konkretisoituu Whitbreadin käytännössä, kun otetaan huomioon, että Whitbread toimittaa ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille hyvin monia oluita ja lisää usein hinnastoonsa oluita, myös ulkomaisia merkkejä, tai korvaa hinnastossa olevia oluita muilla merkeillä, rasittaisi ilmeinen arviointivirhe.

55 Sen komission arvioinnin riitauttaminen, joka koskee ostovelvoitteen määrittelemistä olutlajin mukaan, on näin ollen hylättävä.

2. *Hintaerojen kompensoiminen*

56 Komissio pohti riidanalaisessa päätöksessä perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdassa asetettuja edellytyksiä tutkiessaan sitä, vaarantaako jakelun tehostumisen, joka ensi näkemältä vaikuttaisi toteutuvan, se, että ostovelvoitteen alaisiin pubinpitäjiin sovelletaan korkeampia hintoja kuin ostovelvoitteesta vapaisiin pubinpitäjiin. Tältä osin komissio katsoi, että hintasyrjintää todella esiintyy mutta että sitä kompensoivat edut, jotka myönnetään ainoastaan ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille.

57 Kantajat arvostelevat komission päättelyssä kahta seikkaa. Ensinnäkin ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien kohtaamat hintaerot ovat suurempia kuin ne, jotka komissio hyväksyi. Toiseksi hintaeroja kompensoivat edut ovat pienempiä kuin mitä komissio arvioi riidanalaisessa päätöksessä.

Hintaerot

58 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 160 perustelukappaleessa, että alennuksia myönnetään kaikille Yhdistyneen kuningaskunnan anniskelumarkkinoilla toimiville yrityksille, jotka eivät ole tehneet yksinostovelvoitteen sisältävää sopimusta ja jotka tekevät hankintansa Whitbreadilta, eli tukkukauppiaille, pubiketjuille, muille panimoille ja yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille. Lisäksi tukkukauppiaille, panimon itse johtamille pubeille, pubiketjuille ja muille panimoille myönnetyt alennukset ovat keskimäärin suurempia kuin yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille myönnetyt alennukset.

59 Komissio otti kuitenkin näitä alennuksia arvioidessaan ja niitä Whitbreadiin sidoksissa olevien pubinpitäjien tilanteeseen verratessaan huomioon ainoastaan yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille myönnetyt alennukset. Tätä vertailun alan rajoittamista voidaan perustella viittaamalla asetuksen N:o 1984/83 14 artiklan c alakohdan 2 alakohtaan, jossa säädetään, että komissio voi katsoa, ettei tätä asetusta sovelleta, jos se toteaa, että tietyssä tapauksessa sopimuksella, johon sovelletaan tämän asetuksen mukaista poikkeusta, on kuitenkin tiettyjä EY 81 artiklan 3 kohdassa säädettyjen edellytysten vastaisia vaikutuksia, ja erityisesti kun tavarantoimittaja soveltaa sellaisiin jälleenmyyjiin, joita koskee yksinostovelvoite, ilman asiallista perustetta muihin "samassa myyntiportaassa toimiviin" jälleenmyyjiin verrattuna epäedullisempia hintoja.

60 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 162 perustelukappaleessa tältä osin, että ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien edellä mainituista eri kilpailijoista ainoastaan yksittäiset itsenäiset pubinpitäjät ovat jälleenmyyjiä, jotka toimivat samassa myyntiportaassa kuin ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät eli käsiteltävänä olevassa asiassa vähittäismyyntiportaassa ja ostavat oluensa suoraan Whitbreadilta markkinaehdoilla. Komissio on näin ollen pitänyt vertailuryhmänä itsenäisiä pubinpitäjiä.

61 Komissio laski ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien maksaman hinnan ja yksittäisten itsenäisten pubinpitäjien maksaman keskimääräisen hinnan välisen eron, jonka se mainitsee riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvässä taulukossa 3, josta ilmenee, että hintaero, joka kaudella 1990/1991 oli 21 Englannin puntaa (GBP) oluttynnyriltä, kasvoi tasaisesti siten, että kaudella 1996/1997 se oli jo 40 GBP tynnyriltä.

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

62 — 65 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

66 Aluksi on todettava, että komissio otti riidanalaisen päätöksen 20 perustelukappaleessa huomioon sen, että muilla tukkukauppiailla kuin panimoilla on vain vähäinen rooli Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla, ja totesi, että niiden osuus jakelusta oli kaudella 1995/1996 ainoastaan 6 prosenttia ja vuonna 1985 se oli ollut 5 prosenttia. Komissio päätteli tästä riidanalaisen päätöksen 123 perustelukappaleessa, että ulkomaisen tai uuden panimon on vaikea päästä itsenäisesti markkinoille. Muun muassa tämä tekijä sai komission toteamaan riidanalaisen päätöksen 127 perustelukappaleessa, että Yhdistetyn kuningaskunnan oluen anniskelumarkkinat ovat suljetut, mitä käsiteltävänä olevassa asiassa ei ole kiistetty.

67 Kantajien mukaan se, että muilla tukkukauppiailla kuin panimoilla on vain vähäinen rooli, ja tästä johtuva kotimaisten panimoiden markkinavoima tukku-

kaupassa vaikuttaa merkittävästi oluen hintaan siksi, että panimot, jotka toimivat tukkukauppiaina ostovelvoitteesta vapaisiin pubinpitäjiin nähden, myöntävät viimeksi mainituille alennuksia, joiden merkityksen komissio on aliarvioinut.

68 Tältä osin kantajat toteavat ensiksi, että komission käyttämä vertailuryhmän määritelmä on liian rajoittava, koska siihen olisi pitänyt sisällyttää yksittäisten itsenäisten pubinpitäjien lisäksi pubiketjut, panimoiden johtamat pubit ja klubit.

69 On kuitenkin todettava, että ainostaan yksittäiset itsenäiset pubit, jotka muodostavat komission käyttämän vertailuryhmän, toimivat samassa myyntiportaassa kuin Whitbreadiin sidoksissa olevat pubinpitäjät, minkä vuoksi niitä voidaan luotettavasti vertailla viimeksi mainittuihin.

70 On kiistatonta, että Whitbreadin myöntämät alennukset ovat sitä suurempia mitä suurempia ovat jälleenmyyjän ostamat olutmäärät. Tästä näkökulmasta ainoastaan yksittäiset itsenäiset pubinpitäjät ovat vastaavassa tilanteessa kuin Whitbreadiin sidoksissa olevat pubinpitäjät, koska ne tekevät viimeksi mainittujen tavoin hankintansa suoraan Whitbreadilta. Sen sijaan Whitbreadin valmistaman oluen toimitukset pubiketjujen tai muiden panimoiden johtamille pubeille toteutetaan yhteisesti koko ketjulle tai panimolle. Tästä seuraa, että näin tilatun oluen määrät ovat huomattavasti suurempia kuin yksittäisten itsenäisten pubien tilaaman oluen määrät ja tämän vuoksi Whitbreadin näille yhteisille tilauksille myöntämät alennukset ovat suuremmat kuin sen yksittäisten itsenäisten pubien tilauksille myöntämät alennukset.

71 Tästä seuraa, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se ei ole sisällyttänyt vertailuryhmään pubiketjujen tai panimoiden johtamia pubeja.

72 Kantajien mainitseman kolmannen toimijaluokan eli klubien osalta on todettava, että riidanalaisen päätöksen 162 perustelukappaleesta ilmenee, että ostovelvoitteesta vapaille klubeille myönnetyt hinnanalennukset on otettu huomioon samalla tavoin kuin yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille myönnetyt alennukset. Nämä klubit kuuluvat näin ollen vertailuryhmään. Sen sijaan olettaman mukaan muihin panimoihin kuin Whitbreadiin sidoksissa oleville klubeille ja pubiketjujen tai panimoiden johtamille pubeille on yhteistä se, että ne eivät hoida Whitbreadin valmistaman oluen hankintoja itsenäisesti, vaan hankinnat toteutetaan yhteisesti edellisessä myyntiportaassa eli sen panimon jakelutoiminnassa, johon ne ovat sidoksissa. Whitbreadin valmistaman oluen hankintojen ja mahdollisesti myönnettävien alennusten kannalta kyseiset klubit eivät näin ollen ole samassa myyntiportaassa kuin Whitbreadiin sidoksissa olevat pubit eivätkä ne tämän vuoksi voi kuulu vertailuryhmään, jonka tilannetta on tarkoitus verrata luotettavasti kyseisten pubien tilanteeseen. Lisäksi kuten komissio totesi riidanalaisen päätöksen 161 perustelukappaleessa, klubit ovat vain rajoitetussa määrin ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien suoria kilpailijoita, koska sisäänpääsy niihin on rajoitettua.

73 Tästä seuraa, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se ei ole sisällyttänyt vertailuryhmään ostovelvoitteen alaisia klubeja.

74 Kantajat väittävät toiseksi, että komission toteama hintaero ei vastaa Whitbreadin tosiasiassa myöntämiä alennuksia.

75 Tältä osin on huomautettava, että riidanalaisen päätöksen 53 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio laski hintaeron käyttäen viiteasiakirjana Office of Fair Tradingin (jäljempänä OFT) kertomusta, joka laadittiin toukokuussa 1995 sen panimoiden hinnoittelukäytännöstä tukkukaupassa tekemän tutkimuksen jälkeen ja jota täydennettiin muiden tutkimusten tuloksilla. Whitbreadin väliintulokirjelmän liitteestä 5 ilmenee, että kyseistä kertomusta laatiessaan OFT suoritti useita tarkastuksia Whitbreadin tiloissa hintaerojen

määrittämiseksi. Tämän väliintulokirjelmän liitteestä 4 ilmenee, että komissio on riidanalaisen päätöksen tekemistä valmistelevan hallinnollisen menettelyn aikana tehnyt useita tätä kysymystä koskevia tiedonsaantipyyntöjä sen jälkeen, kun se oli tehnyt tarkastuksen Whitbreadin tiloihin 17.3. ja 18.3.1997 ja pitänyt kokouksen Whitbreadin kanssa 16.12.1997.

76 Riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvässä taulukossa nro 3 mainitut hintaerot on määritetty komission suorittaman huolellisen tutkimuksen perusteella.

77 Kantajat kiistävät tämän johtopäätöksen pätevyyden ja katsovat, että ostovelvoitteesta vapaat pubit voivat saada alennuksia 85,53 GBP oluttynnyriltä ja että keskimääräinen hintaero tynnyriä kohden oli tosiasiassa 60 GBP.

78 Ensimmäinen väite perustuu tarjoukseen, jonka Whitbread teki marraskuussa 1997 pubeille, joiden oluen vuosimyynti on yli 400 oluttynnyriä, ja jonka kantajien asianajaja antoi komissiolle tiedoksi 26.2.1998 päivätyllä kirjeellä. Riippumatta siitä kysymyksestä, voidaanko tällaista pubia verrata oluen myyntimäärien osalta Whitbreadiin sidoksissa oleviin pubeihin ja yksittäisiin itsenäisiin pubeihin, on todettava, että luku 85,53 GBP ilmaisee hinnanalennuksen bruttomäärän. Komission riidanalaisen päätöksen 54 perustelukappaleessa määrittelemä hintaero sen sijaan ilmaisee Whitbreadin yksittäisille itsenäisille pubeille ja ostovelvoitteen alaisille pubeille myöntämien alennusten eron. Lisäksi yksittäisille itsenäisille pubeille myönnetyt hinnanalennukset, jotka on määritetty hintaeron laskemiseksi, ovat kaikille Whitbreadilta hankintoja tekeville yksittäisille itsenäisille pubeille myönnettyjen hinnanalennusten perusteella laskettuja keskiarvoja. Kantajien väite ei näin ollen ole perusteltu.

79 Toista väitettä, joka on mainittu kanteen 4.16 kohdassa ja jonka mukaan keskimääräinen hinnanero tynnyriä kohden on tosiasiassa 60 GBP, ei selitetä mitenkään eikä sen tueksi esitetä mitään todisteita. Tämä väite oli esitetty jo 27.10.1997 päivätyissä huomautuksissa, jotka laati kantajien asianajaja kolmen ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän nimissä, joista yksi on Shaw, ja jotka koskivat asetuksen N:o 17 19 artiklan 3 kohdan mukaista komission tiedonantoa. Ainoat seikat, joita olisi mahdollisesti voitu pitää todisteina, olivat näiden kolmen pubinpitäjän täyttämät kyselylomakkeet, joissa he totesivat, minkäsuuruisia hinnanalennuksia heidän mukaansa heidän kilpailijoilleen myönnetään.

80 Edellä mainittujen pubinpitäjien toimittamia tietoja ei voida pitää todisteina. Ne ovat pelkkiä perustelemattomia väitteitä, jotka ovat esittäneet ainoastaan kolme yhteensä lähes 2 000:sta ostovelvoitteen alaisesta pubinpitäjästä. Lisäksi heidän mainitsemansa hinnanalennukset ovat bruttomääriä, jotka eivät ilmaise komission riidanalaisen päätöksen 54 perustelukappaleessa määrittelemää hinnaneroa.

81 Koska riittäviä perusteluja ei ole esitetty, myös toinen väite on näin ollen hylättävä.

82 Sen komission arvioinnin riitauttaminen, joka koskee hintaeroja, on näin ollen hylättävä.

Tasoitusetujen olemassaolo

83 Komissio tutki riidanalaisessa päätöksessä sitä, kompensoivatko yksinomaan ostovelvoitteen alaisille pubeille myönnetyt erityisedut heidän kohtaamansa hintaeroa. Tältä osin komissio mainitsi riidanalaisen päätöksen

57—93 perustelukappaleessa neljä sen arvioimaa etua eli ostovelvoitteen alaisten pubien halvemmat vuokrat (vuokratuki), asiantuntijapalvelut, hankintaedut ja investointeihin liittyvän edun.

84 Komissio kokosi nämä tiedot riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvään taulukkoon 3, josta ilmenee, että tasoitusedut ovat pienempiä kuin hintaero vuodesta 1990 vuoteen 1994 ulottuvalla ajanjaksolla mutta suurempia kuin hintaero myöhempinä vuosina vuoteen 1997 asti.

85 Kantajat arvostelevat komission arviointeja vuokratuen, asiantuntijapalveluiden, hankintaetujen ja investointeihin liittyvän edun osalta. He arvostelevat lisäksi komission arviointia, joka koskee ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän vuokrasopimuksen siirron yhteydessä mahdollisesti saamaa voittoa. Kantajat katsovat lopuksi, että komission olisi pitänyt tutkia tasoitusetujen olemassaolo yksittäistapauksissa.

Vuokraetu

86 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 57—66 perustelukappaleessa, että vuokratuki saadaan vertaamalla ostovelvoitteen alaisen pubin maksamaa vuokraa ja ostovelvoitteesta vapaan pubinpitäjän maksettavana olevia kiinteistöstä aiheutuvia kustannuksia. Jos tämän vertailun mukaan edellä mainitut kustannukset ovat suuremmat kuin ostovelvoitteen alaisten pubien maksama vuokra, tämä on ostovelvoitteen alaisille pubeille myönnetty etu, joka kompensoi edellä mainittua hintaeroa.

87 Komissio luetteli eri menetelmiä vuokratuen arvioimiseksi ja päätyi lopulta käyttämään menetelmää, jossa lasketaan ostovelvoitteen alaisten pubien vuokran

ja liikevaihdon suhdeluvun ja ostovelvoitteesta vapaiden pubien vuokran ja liikevaihdon suhdeluvun välinen ero. Tältä osin komissio nojautui seuraaviin olettamiin:

— ostovelvoitteista vapaiden pubien arvioitu vuokra on 15 prosenttia liikevaihdosta

— ostovelvoitteen alaisten pubien vuokra on 12,72 prosenttia liikevaihdosta.

88 Komissio totesi, että tämä prosenttiluku 12,72 perustuu Whitbreadin sisäisiin asiakirjoihin, jotka on laadittu pääasiassa vuokran määrittämistä tai muuttamista koskevia neuvotteluita varten, ja se on laskettu 30 pubin satunnaisotoksen perusteella. Komissio totesi Whitbreadin ilmoittaneen sille, että kaikkien Whitbreadin pubien vuokran ja liikevaihdon keskimääräinen suhdeluku on 12,19 prosenttia.

89 Komissio viittasi (kausien 1992/1993 ja 1996/1997 osalta) Whitbreadin toimittamiin tietoihin, jotka koskevat vuokratuista pubeista ilmoitettujen vuokrasopimusten nojalla saatavia vuokratuloja ja niille toimitettuja tynnyrimääriä, ja komissio täydensi niitä joillakin sille toimitettuihin tietoihin perustuvilla arvioillaan.

90 Näiden olettamien perusteella komissio laski vuokratuen seuraavalla tavalla: määritettyään luvun, joka vastaa 15:tä prosenttia ostovelvoitteen alaisten pubien liikevaihdosta, se vähensi siitä luvun, joka vastaa 12,72:ta prosenttia kyseisestä

liikevaihdosta, ja tämän jälkeen jakoi saadun luvun Whitbreadin näille pubeille myymien tynnyreiden kokonaismäärällä.

91 Tämän laskutoimituksen tulokset ilmenevät riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvästä taulukosta nro 3. Kaudella 1990/1991 vuokratuki oli 9 GBP tynnyriltä, kaudella 1991/1992 11 GBP tynnyriltä, kaudella 1992/1993 15 GBP tynnyriltä, kaudella 1993/1994 15 GBP tynnyriltä, kaudella 1994/1995 16 GBP tynnyriltä, kaudella 1995/1996 17 GBP tynnyriltä ja kaudella 1996/1997 19 GBP tynnyriltä. Vuokratuki on tasoituseduista tärkein.

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

92 — 95 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

96 Kantajien väitteet koskevat ensinnäkin vuokratuen laskemisen perustana käytettävän liikevaihdon laskentamenetelmää ja toiseksi sitä, ettei "vuokrien tarkistamista ainoastaan ylöspäin" koskevaa käytäntöä ole otettu huomioon riittävällä tavalla.

97 Ensiksi kantajat väittävät liikevaihdon laskentamenetelmän osalta, että komissio käytti perusteluina Whitbreadin yksipuolisia arvioita, jotka eivät ole luotettavia.

98 On todettava, että riidanalaisen päätöksen 58 perustelukappaleesta ilmenee, että ostovelvoitteen alaisen pubin kokonaisliikevaihto arvioitiin sen olettaman perusteella, että maksettu vuokra on 12,72 prosenttia liikevaihdosta. Kokonaisliikevaihto määriteltiin näin ollen vuokran perusteella vuokran ja liikevaihdon arvioidun suhdeluvun avulla.

99 Riidanalaisesta päätöksestä sekä komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen antamasta vastauksesta ilmenee, että komissio on tarkistanut tämän Whitbreadin toimittaman suhdeluvun.

100 Komissio vaati asetuksen N:o 17 14 artiklan 1 kohdan nojalla saada tutkia Whitbreadin kirjanpitoa. Tämän eräässä Whitbreadin aluetoimistossa toteutetun tarkastuksen yhteydessä komissio valitsi lähes 350 ostovelvoitteen alaista pubia koskevien asiakirjojen joukosta 30 pubin satunnaisotoksen, joka edusti Whitbreadiin sidoksissa olevia pubeja. Komissio selvitti kunkin pubin osalta Whitbreadin toimittaman oluen myyntimäärän, tämän oluen myyntihinnan, vuokran määrän ja sen prosenttimäärän, jonka muiden tuotteiden kuin Whitbreadin oluen, erityisesti viinien, vahvojen alkoholijuomien, tupakan ja elintarvikkeiden myynti muodosti liikevaihdosta. Näiden seikkojen perusteella komissio päätyi siihen johtopäätökseen, että vuokran määrä on keskimäärin 12,72 prosenttia näiden pubien liikevaihdosta.

101 Tästä seuraa, että kyseessä oleva suhdeluku perustuu komission suorittamiin tarkastuksiin ja laskelmiin. On totta, että se perustuu osittain Whitbreadin sisäisiin asiakirjoihin. Toisin kuin kantajat väittävät, nämä asiakirjat eivät suoranaisesti koske pubin liikevaihtoa vaan sisältävät erilaisia yksityiskohtaisia tosiasiatietoja, kuten Whitbreadin toimittaman oluen määrän, tämän oluen myyntihinnan, vuokran määrän ja sen prosenttimäärän, jonka muiden tuotteiden kuin Whitbreadin oluen myynti muodosti liikevaihdosta, joiden paikkansapitävyyttä ja luotettavuutta ei voida lähtökohtaisesti kiistää. Tilanne olisi toinen ainoastaan, jos tietoja olisi vääristelty, mihin kantajat eivät vetoa ja mikä ei edes ole todennäköistä, kun otetaan huomioon kyseessä olevien tekijöiden lukumäärä ja monimutkaisuus.

102 Komission laskelmien totuudenmukaisuutta vahvistaa se, että komissio käytti valitun satunnaisotoksen osalta suurempaa vuokran ja liikevaihdon suhdelukua, eli Whitbreadille epäedullisempaa 12,72:ta prosenttia, kuin mihin se laskelmissaan päätyi kaikkien Whitbreadiin sidoksissa olevien pubien osalta, eli 12,19:ää prosenttia.

103 On lisättävä, että kantajat eivät väitä, että niiden vuokraamien pubien vuokran ja liikevaihdon suhdeluvut olisivat suuremmat kuin komission käyttämä keskimääräinen suhdeluku.

104 Näin ollen ei ole osoitettu, että komissio olisi käsiteltävänä olevassa asiassa nojautunut liian suureen mahdolliseen liikevaihtoon.

105 Edellä esitetystä seuraa myös, että kyseinen suhdeluku on määritetty Whitbreadin oluen myyntilukujen perusteella. Se ei näin ollen perustu, toisin kuin kantajat väittävät, Whitbreadin pubien vuokraamisesta saamaan liikevaihtoon.

106 Komission käsiteltävänä olevassa asiassa käyttämä pubien liikevaihdon arviointimenetelmä on näin ollen sama kuin komission asiassa Bass tekemässään päätöksessä käyttämä menetelmä. Kyseisessä päätöksessä (65 kohta, alaviite 15) komissio totesi, että Bassin sisäiset asiakirjat, joista ilmenee siihen sidoksissa olevien pubien vuokran ja liikevaihdon suhdeluku, sisältävät yksityiskohtaisen arvion kunkin pubin liiketoiminnasta ja näin ollen erittäin paljon numerotietoja, joita voidaan käyttää vertailutietoina.

107 Toiseksi sen osalta, että väitteen mukaan "vuokrien tarkistamista ainoastaan ylöspäin" koskevaa käytäntöä ei ole otettu huomioon riittävällä tavalla, on todettava aluksi, että komissio on arvioinut tämän käytännön yleisyyttä riidanalaisen päätöksen 52 perustelukappaleessa. Komissio toteaa siinä, että tämä käytäntö koskee monenlaisia liiketiloja eikä pelkästään pubeja. Komissio katsoo, että tämä käytäntö rohkaisee investointeja kiinteistöihin, koska se takaa vuokratulojen tietyn tason, ja että jos tätä käytäntöä ei olisi, vuokran määrä voisi olla vuokrasopimuksen tekohetkellä suurempi korvaukseksi siitä, että vuokratulot voivat vaihdella alaspäin. Kantajat eivät ole arvostelleet näitä näkemyksiä.

108 Kantajat väittävät, että kyseistä käytäntöä ei ole otettu huomioon vuokratukea arvioitaessa. Tältä osin on huomautettava, että vuokratuki on arvioitu erikseen kunkin kauden osalta vuosina 1990—1997 ja että tällöin on otettu huomioon, kuten riidanalaisen päätöksen 58 perustelukappaleesta ilmenee, Whitbreadin kullakin kaudella saamat vuokratulot. Komission arviointi perustuu näin ollen tosiasialliseen vuosittaiseen vuokraan, johon mahdollisesti sisältyy tarkistuslausekkeen mukaisesti tehty korotus. Kyseinen käytäntö on näin ollen otettu huomioon vuokratukea arvioitaessa.

109 Sen komission arvioinnin riitauttaminen, joka koskee vuokratukea, ei näin ollen ole perusteltu.

Asiantuntijapalvelut

110 Komissio mainitsi riidanalaisen päätöksen 67—77 perustelukappaleessa ne edellytykset, joiden mukaan se on arvioinut Whitbreadiin sidoksissa olevien pubinpitäjien saamia asiantuntijapalveluita, joilla vuokratuen tapaan kompensoidaan hintaeroa.

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

111
—
114 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

115 Ensiksi riidanalaisen päätöksen 68 perustelukappaletta koskevan arvostelun osalta on täsmennettävä, että siinä pyritään esittelemään Whitbreadin tarjoamien asiantuntijapalveluiden arvon arviointimenetelmä. Tässä menetelmässä lasketaan kustannukset, jotka Whitbreadille aiheutuvat maksuttomien palveluiden tarjoamisesta ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille, ja verrataan niitä kustannuksiin, jotka Whitbreadille aiheutuvat palveluiden tarjoamisesta yksittäisille itsenäisille pubinpitäjille. Komissio hyväksyi tämän menetelmän riidanalaisen päätöksen 77 perustelukappaleessa.

116 Kantajat katsovat, että tässä menetelmässä ei oteta huomioon asiantuntijapalveluita, joita tarjotaan yksittäisten itsenäisten pubinpitäjien lisäksi pubiketjujen omistamille pubeille ja klubeille, jotka ovat Whitbreadiin sidoksissa olevien pubinpitäjien kilpailijoita.

117 Kantajat toistavat näin ollen asiantuntijapalveluiden arvioinnin osalta väitteen, jonka ne esittivät jo hintaeron arvioinnin osalta.

118 Edellä on todettu tämän väitteen osalta, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se on katsonut, että hintaeron laskemisessa käytettävän vertailuryhmän on koostuttava yksinomaan yksittäisistä itsenäisistä pubinpitä-

jistä. Ainoastaan he ovat vastaavassa tilanteessa kuin Whitbreadiin sidoksissa olevat pubinpitäjät, koska he ovat ainoita, jotka ovat samassa myyntiportaassa kuin viimeksimainitut.

119 Vaikka hintaeron laskemisessa käytettävä vertailuryhmä voi perustellusti koostua ainoastaan yksittäisistä itsenäisistä pubinpitäjistä, hintaeroa kompensoivien tasoitusetujen määrittämisessä käytettävän vertailuryhmän on oltava samanlainen, jotta päättelyn luotettavuus voidaan taata.

120 Riidanalaisen päätöksen 68 perustelukappaletta koskeva arvostelu on näin ollen hylättävä.

121 Toiseksi riidanalaisen päätöksen 69 perustelukappaletta koskevan arvostelun osalta on todettava, että tässä perustelukappaleessa esitetään toinen Whitbreadin tarjoamien asiantuntijapalveluiden arviointimenetelmä. Se perustuu arvioon niiden päivien lukumäärästä vuodessa, jotka Whitbread käytti pubinpitäjien tukemiseen. Komissio hyväksyi menetelmän tietyin varauksin riidanalaisen päätöksen 74 perustelukappaleessa.

122 Kantajat väittävät, että käyttäessään tätä menetelmää komissio ei ottanut huomioon sitä, että Whitbreadin pubinpitäjien tukemiseen käyttämää aikaa käytetään myös hyvin pitkälle sen valvomiseen, täyttävätkö ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät sopimusvelvoitteensa Whitbreadiin nähden. Kantajat katsovat, että tämä toiminta ei hyödytä ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä.

123 On todettava, että komissio totesi riidanalaisen päätöksen 74 perustelukappaleessa vastauksenaan vastaaviin hallinnollisen menettelyn

aikana tehtyihin huomautuksiin, että asiantuntijapalveluita arvioitaessa laskentaperusteena ei ollut näiden palveluiden tarjoamisesta aiheutuvien henkilöstökustannusten kokonaismäärä vaan Whitbreadin arvio siitä, kuinka suuren prosenttiosuuden kokonaistyöajastaan sen työntekijät käyttivät suoraan ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien hyväksi tehtävään työhön. Whitbreadin kaksi suurinta osastoa liiketoiminnan kehityksestä vastaava osasto ja kiinteistöosasto, käyttää kokonaistyöajastaan 78 ja 55 prosenttia ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien tukipalveluiden tuottamiseen.

124 Tästä seuraa, että asiantuntijapalveluiden arviointimenetelmässä otetaan huomioon kantajien esittämä arvostelu.

125 Kantajat väittävät lisäksi, että komissio käytti Whitbreadin yksipuolisia arvioita perusteena tutkimatta väitettyjen etujen olemassaoloa ja laatua.

126 Tämä väite on täysin perusteeton. Ensiksi on todettava, että vaikka komission suorittama asiantuntijapalveluiden arviointi perustuu Whitbreadin toimittamiin tietoihin, nämä ilmenevät kuitenkin useista yksityiskohtaisista asiakirjoista, joita ovat kuten riidanalaisen päätöksen 74 perustelukappaleesta ilmenee, kertomukset liiketoiminnan kehitysosaston henkilöstön käynneistä vuoden 1997 tammikuun ja marraskuun välisenä aikana niissä 30 pubissa, jotka komission virkamiehet valitsivat vuokratuen laskemista varten, neljännesvuosittaiset ja vuotuiset selvitykset Whitbreadin kiinteistöosaston henkilöstön ajankäytöstä, esimerkit toimitetuista työaikakorteista ja kaikille Whitbreadiin sidoksissa oleville pubinpitäjille tarkoitetut tehtävänkuvaukset. Komissio ei näin ollen ole perustanut arviointiaan Whitbreadin arvioihin vaan useiden sellaisten asiakirjojen vertailuun, jotka tosin ovat Whitbreadin sisäisiä asiakirjoja mutta joiden luotettavuutta ei voida kyseenalaistaa, kun otetaan huomioon niiden yksityiskohtaisuus.

127 Komissio totesi lisäksi riidanalaisen päätöksen 77 perustelukappaleessa, että pienentääkseen mahdollista virhemarginaalia mahdollisimman paljon komissio käytti tämän edun arvoa arvioidessaan lukua, joka on hieman pienempi kuin Whitbreadin ilmoittama luku. Komissio pienensi etujen määrää 10 prosentilla, mikä koskee myös riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvässä taulukossa nro 3 esitettyjä asiantuntijapalveluita koskevia lukuja.

128 Kolmanneksi riidanalaisen päätöksen 73 perustelukappaletta koskevan arvostelun osalta on todettava, että siinä mainitaan tiettyjen ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien hallinnollisen menettelyn aikana esittämä huomautus, jonka mukaan Whitbreadin ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille tarjoamaa varaston ylläpitopalvelua tarjotaan myös ostovelvoitteesta vapaille pubeille.

129 Kantajat tukeutuvat tähän toteamukseen väittäessään, että suurinta osaa ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille tarjotuista, johtamista tukevista palveluista tarjotaan myös ostovelvoitteesta vapaille asiakkaille.

130 Whitbreadin tarjoaman varaston ylläpitopalvelun osalta on aluksi todettava, että riidanalaisen päätöksen 74 ja 77 perustelukappaleesta ilmenee, että tämä palvelu ei sisälly ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien asiantuntijoilta saamaa tasoitusetua koskevaan laskelmaan. Komission vastineensa 17 kohdassa esittämien selvitysten mukaan tämä johtuu nimenomaan siitä, että kyseinen palvelu hyödyttää myös ostovelvoitteesta vapaita pubeja eikä se näin ollen ole yksinomaan ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä hyödyttävä etu. Kantajat eivät ilmoita, mitkä muut palvelut hyödyttäisivät myös ostovelvoitteesta vapaita asiakkaita ja olisi tämän vuoksi jätettävä asiantuntijapalveluita koskevan arvioinnin ulkopuolelle.

131 Sen komission arvioinnin riitauttaminen, joka koskee Whitbreadin ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille tarjoamia asiantuntijapalveluita, on näin ollen hylättävä.

Hankintaedut

132 Komissio esitti riidanalaisen päätöksen 78—86 perustelukappaleessa edellytykset, joiden mukaan se arvioi hankintaetuja, jotka muodostuvat Whitbreadiin sidoksissa olevien pubien mahdollisuudesta saada erilaisia tuotteita tai palveluja (kaasu, vakuutukset, luottokortit, lasit, perunalastut ja pähkinät, pakasteelintarvikkeet, vedensäästölaitteet, lihatuotteet, tuholaistorjunta yms.), joita tarjoavat ulkopuoliset tavarantoimittajat, joiden kanssa Whitbread on sopinut edullisiksi katsomistaan toimitusehdoista. Kyseinen mahdollisuus on vuokratuen ja asiantuntijapalveluiden tapaan hintaeroa kompensoiva etu.

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

133
—
134 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

135 Komissio mainitsi riidanalaisen päätöksen 85 perustelukappaleessa sellaisen tuoreen kyselyn tulokset, joka toteutettiin 155 ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän keskuudessa vuoden 1997 osto-oppaasta, jossa esitetään Whitbreadin tar-

jonta ja jossa näitä pubinpitäjiä pyydettiin antamaan sille arvosana asteikolla yhdestä viiteen. Kyselyn kohteena olleista 155 vuokralleottajasta 37 (24 prosenttia) antoi parhaan arvosanan yksi, 49 (32 prosenttia) antoi arvosanan kaksi, 42 (24 prosenttia) arvosanan kolme, 13 (8 prosenttia) arvosanan neljä ja ainoastaan 11 (7 prosenttia) huonoimman arvosanan viisi. Kolme pubinpitäjää ei vastannut.

136 Ensinnäkin vaikuttaa siltä, että kyselyn tulos huolimatta siitä, että kyselyn kohteena oli rajoitettu määrä pubinpitäjiä, on jossain määrin merkityksellinen, koska lähes kaikki eli 98 prosenttia kyselyn kohteena olleista ostovelvoitteen alaisista pubinpitäjistä vastasi ja 56 prosenttia heistä antoi Whitbreadin tarjonnalle arvosanan yksi tai kaksi eli arvosanan, jota voidaan pitää vähintään hyvänä, 80 prosenttia arvosanan yksi, kaksi tai kolme eli arvosanan, jota voidaan pitää vähintään tyydyttävänä, ja ainoastaan 20 prosenttia arvosanan neljä tai viisi, jota on pidettävä tyytymättömyyden ilmauksena. Kun otetaan huomioon kyselyn kohteena olleiden ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien suuri vastausprosentti ja niiden esittämä Whitbreadin tarjonnan laatua koskeva erittäin hyvä arvostelu, kyselyn kohteena olleiden pubinpitäjien alhaisesta lukumäärästä ei voida perustellusti päätellä, että ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät pitäisivät tätä tarjontaa huonona.

137 Toiseksi riidanalaisen päätöksen 85 perustelukappaleen kohta, joka koskee riitautettua kyselyä, on asetettava asiayhteyteensä.

138 Yhtäältä kysely on ainoastaan yksi komission perusteluista, joilla komissio, kun se arvioi Whitbreadin mainitsemien hankintaetujen olemassaoloa ja merkitystä, vastaa useiden ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien hallinnollisen menettelyn aikana esittämään huomautukseen, jonka mukaan ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä voi itse saada Whitbreadin neuvottelemia tarjouksia edullisempia tarjouksia, mahdollisesti jopa samalta tavarantoimittajalta.

139 Komission mukaan tämän vastalauseen perusteella ei voida katsoa, etteivät Whitbreadin hankintatarjoukset muodostaisi etua, jolla voidaan kompensoida hintaeroa. Tältä osin komissio viittaa riitautettuun kyselyyn ja esittää lisäksi kolme muuta perustelua. Ensinnäkin koska Whitbreadin ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille esittämät hankintatarjoukset on alun perin neuvoteltu Whitbreadin itse johtamille pubeille, niiden ilmoittaminen ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille antaa heille mahdollisuuden käyttää sellaisten tavarantoimittajien luetteloa, jotka ovat osoittautuneet luotettaviksi toimittaessaan tavaraa useille Whitbreadin johtamille pubeille (riidanalaisen päätöksen 86 perustelukappale). Toiseksi ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä voi käyttää Whitbreadin neuvottelemia tarjouksia vertailukohtana neuvotellessaan hinnoista, mikä on etu sinänsä (riidanalaisen päätöksen 83 perustelukappale). Kolmanneksi useat ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät ovat hyväksyneet Whitbreadin tarjouksen: 1 010 hankki pakaste-elintarvikkeita, 988 vakuutuksia, 842 nestekaasua suurissa erissä, 384 luotto- ja pankkikortteja, 251 laseja, 177 kaasua, 158 perunalastuja ja pähkinöitä sekä 239 lihatuotteita (riidanalaisen päätöksen 85 perustelukappale). Näin ollen on olemassa objektiivisia todisteita ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien Whitbreadin tarjouksia kohtaan osoittamasta kiinnostuksesta.

140 On todettava, että kantajat eivät ole arvostelleet näitä kolmea perustelua.

141 Toisaalta komissio arvioi Whitbreadin toteamusta ostovelvoitteen alaisia pubinpitäjiä hyödyttävien hankintaetujen merkityksestä ja otti huomioon sen, että viimeksi mainitut esittivät vastalauseen, jonka mukaan he voivat itse saada Whitbreadin neuvottelemia tarjouksia edullisempia tarjouksia. Pienentääkseen mahdollista virhemarginaalia mahdollisimman paljon komissio käytti tasoitusedun arvona lukua, joka on 25 prosenttia pienempi kuin Whitbreadin ilmoittama luku (riidanalaisen päätöksen 86 perustelukappale).

142 Sen komission arvioinnin riitauttaminen, joka koskee Whitbreadin ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille tarjoamia hankintaetuja, on näin ollen hylättävä.

Investointeihin liittyvä etu

143 Komissio esitti riidanalaisen päätöksen 87—92 perustelukappaleessa edellytykset, joiden mukaan se arvioi etua, joka muodostuu Whitbreadin investoinneista sen vuokralleantamiin pubeihin. Kyseinen etu on vuokratuen, asiantuntijapalveluiden ja hankintaetujen tapaan hintaeroa kompensoiva etu.

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

144
—
145 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

146 Riidanalaisen päätöksen 88 perustelukappaleesta ilmenee, että melkein kaikki ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät totesivat hallinnollisessa menettelyssä, että Whitbreadin ostovelvoitteen alaisiin pubeihin tekemät investoinnit aiheuttavat vuokrankorotuksen, joka koskee sellaisen vuokrasopimuksen jäljellä olevaa kestoaikaa, joka on voitu tehdä 20 vuodeksi ja jonka mukaista vuokraa ei voida alentaa.

147 Tämän toteamuksen, johon kantajat yhtyvät, jälkeen komissio tarkisti ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä, ovatko investoinnit tosiasiassa hintaeroa kompensoiva etu ja missä määrin ne sitä kompensoivat.

148 Riidanalaisen päätöksen 87 perustelukappaleessa komissio esitti investointeihin liittyvän edun arviointimenetelmän, jossa otetaan huomioon vuokran korottaminen. Tässä menetelmässä etu lasketaan vähentämällä investointikustannuksista niistä viiden vuoden aikana aiheutuva keskimääräinen vuokrankorotus.

149 Vastauksena joidenkin ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien arvosteluun, jonka mukaan tässä laskelmassa otetaan huomioon vuokrankorotus ainoastaan kulujen jälkeisen viiden vuoden ajalta, vaikka vuokrasopimus voi olla voimassa jopa 20 vuotta, komissio totesi riidanalaisen päätöksen 90 perustelukappaleessa perustellusti, että vaikka on itsestään selvää, että vuokrankorotusta sovelletaan yli viiden vuoden ajan, tämä koskee myös etua, jonka ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä investoinnista saa.

150 Komissio kuitenkin tutki kyseisen edun olemassaolon uudelleen käyttäen kahta muuta arviointimenetelmää. Ensimmäisessä verrataan ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille sopimuksen voimassaoloaikana vuokrankorotuksesta aiheutuvia kustannuksia ja Whitbreadille investoinneista töitä aloitettaessa aiheutuvia kustannuksia. Tämän laskelman perusteella komissio totesi riidanalaisen päätöksen 91 perustelukappaleessa, että investointikustannukset muodostavat vuokrankorotuksesta huolimatta edun kuudentoista vuoden ajan eli vuokrasopimuksen voimassaolon päättymiseen asti lähes kaikissa tapauksissa.

151 Toisessa, riidanalaisen päätöksen 92 perustelukappaleessa esitetyssä menetelmässä investointikustannusten määrää verrataan ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän vuokranmaksun jälkeen jäljelle jäävän voiton arvioituun kasvuun, jolloin huomioon otetaan investoinneista johtuva vuokrankorotus. Tämän menetelmän perusteella komissio päätteli, että etu on todellinen.

152 Tästä seuraa, että kolmen käytetyn arviointimenetelmän perusteella voitiin katsoa, että Whitbreadin ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien hyväksi tekemät investoinnit muodostavat viimeksi mainituille edun, vaikka niistä aiheutuukin vuokrankorotuksia.

153 Tämä johtopäätös perustuu kahteen seikkaan, jotka ilmenevät komission kahdesta toisiaan täydentävästä laskentamenetelmästä. Yhtäältä, kuten ensimmäisestä laskentamenetelmästä ilmenee, Whitbreadin investointikustannukset muodostavat ostovelvoitteen alaiselle pubinpitäjälle edun siitä, ettei hänen tarvitse itse vastata investointikustannuksista, jotka komission mukaan ovat suuremmat kuin vuokrankorotus. Toisaalta, kuten toisesta laskentamenetelmästä ilmenee, ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä voi näiden investointien avulla hyötyä sellaisten voittojensa pitkäaikaisesta lisääntymisestä, jotka komission mukaan ovat vuokrankorotusta suuremmat.

154 Komissio on näin ollen ottanut riidanalaisessa päätöksessä täysimääräisesti huomioon kantajien esittämät arvostelut.

155 Sen komission arvioinnin riitauttaminen, joka koskee Whitbreadin ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien hyväksi tekemiä investointeja, on näin ollen hylättävä.

Ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän vuokrasopimuksen siirron yhteydessä mahdollisesti saama voitto

156 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 39 perustelukappaleessa päätöksen kohteena olevien sopimusten yleisen esittelyn yhteydessä, että 20 vuoden vuokrasopimus eroaa kahdesta muusta ilmoitetusta vuokrasopimuksesta eli viiden vuoden vuokrasopimuksesta ja eläkkeelle jäämistä edeltävästä vuokrasopimuk-

sesta siltä osin, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä ei saa siirtää kyseistä vuokrasopimusta kolmen ensimmäisen vuoden aikana, ja jos hän tämän määräajan kuluttua haluaa siirtää sopimuksen, sopimus on siirrettävä Whitbreadin niin halutessa Whitbreadin nimeämälle henkilölle markkinaehdoin, eikä sopimusta saa siirtää panimolle. Komissio lisäsi, että noin 640 siirtoa on tehty maaliskuusta 1994 elokuuhun 1998 ulottuvalla ajanjaksolla, ja monissa tapauksissa ostovelvoitteen alaiset pubinpitäjät saivat sopimuksen siirrosta voittoa. Vuoden 1998 elokuuta edeltävien kuuden kuukauden aikana siirretyistä 91 sopimuksesta 56:n osalta Whitbreadille ilmoitettiin ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän saamasta voitosta, vaikka hänen ei ole pakko ilmoittaa siitä Whitbreadille. Näiden 56 pubinpitäjän saama keskimääräinen voitto oli 59 000 GBP.

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

157 —

158 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

159 On todettava, että riidanalaisen päätöksen arvostellut perustelut on esitetty päätöksen kohteena olevien sopimusten yleisen esittelyn yhteydessä. Niitä ei ole käytetty kyseisten sopimusten kilpailua rajoittavia ehtoja koskevassa tosiasiaarvioinnissa (riidanalaisen päätöksen 42 perustelukappale) eikä varsinkaan niiden oikeudellisten arvioiden yhteydessä, joilla komissio perusteli yksilöllisen poikkeusluvan myöntämistä tässä asiassa (riidanalaisen päätöksen 150—178 perustelukappale). Tässä tilanteessa vaikka oletettaisiin, että näitä perusteluja rasittaisi ilmeinen arviointivirhe, riidanalaisen päätöksen päätösosan pätevyys ei tämän vuoksi vaarantuisi.

160 Kantajien väitteet on näin ollen hylättävä.

Velvollisuus tutkia tasoitusetujen olemassaolo yksittäistapauksissa

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

161 —

162 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

163 On todettava, että arvosteltu tasoitusetujen arviointi tapahtui yksilöllisen poikkeusluvan myöntämistä koskevan tutkimuksen yhteydessä sen jälkeen, kun oli todettu, että Whitbreadin sopimusverkosto vaikutti merkittävästi siihen, että kyseessä olevat markkinat ovat suljetut. Tämä arviointi kuului näin ollen saman arvioinnin yhteyteen, joka koski ilmoitettujen sopimusten vaikutusta markkinoiden toimintaan, kun huomioon otetaan ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien tilanne kokonaisuudessaan eikä kunkin pubinpitäjän tilannetta erikseen tarkasteltuna. Yksilöllisen poikkeusluvan myöntämisen kannalta merkitystä ei ole sillä, että ilmoitetuista sopimuksista koituvat edut eivät kompensoi täysin tietyn ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän kärsimää hintaeroa, jos tämä kompensaatio toteutuu ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien osalta keskimäärin ja vaikuttaa näin ollen markkinoihin yleisesti ottaen.

164 Kuten komissio perustellusti toteaa, tämä kantajien väite on joka tapauksessa vaikutukseton, kun otetaan huomioon se, että kumpikaan heistä ei ole esittänyt todisteita siitä, ettei riidanalaisen päätöksen taulukossa 3 mainittujen tasoitusetujen arviointi vastaisi hänen omaa tilannettaan.

Muut rajoitukset

165 Riidanalaisessa päätöksessä komissio tutki ilmoitettujen vakiomuotoisten vuokrasopimusten sisältämien yksinostovelvoitteen ja kilpailukieltolausekkeen vaikutusta kilpailuun (erityisesti 102—138 ja 143—178 perustelukappale). Komissio pohti (riidanalaisen päätöksen 139—142 perustelukappaleessa) myös kysymystä siitä, rajoittivatko näiden vakiomuotoisten vuokrasopimusten tietyt muut ehdot kilpailua, ja vastasi lyhyen arvioinnin päätteeksi kieltävästi. Yksi näistä arvioiduista ehdoista oli ehto, jonka mukaan peliautomaatteja ei saa asentaa ilman Whitbreadin suostumusta.

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

166
—
167 — —

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

168 Ensiksi sen väitteen osalta, että huomioon ei ole otettu sitä, että vakiosopimuksissa ostovelvoite määritellään olutlajin mukaan, on riittävää todeta, että komissio otti nimenomaisesti kantaa tähän ostovelvoitteen määrittelemiseen olutlajin mukaan, kun se katsoi riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa, että sen katsotaan mahdollistavan oluen yksinostosopimusten toiminnan Yhdistyneessä kuningaskunnassa paremmin kuin ostovelvoitteen määritteleminen olutmerkin mukaan. Lisäksi kantajat riitauttivat tämän arvioinnin nimenomaisesti kanteen 4.11 kohdassa, jonka arvostelun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi.

169 Väite ei näin ollen ole perusteltu.

170 Toiseksi väitetyn vakuutusta koskevan sitoumuksen osalta on todettava, että kantajat toteavat kanteessa ainoastaan seuraavaa:

"Komissio ei ole ottanut huomioon vuokrasopimuksessa asetettuja seuraavia lisärajoituksia:

— —

2) vakuutusta koskeva velvoite; — — ."

171 On huomautettava, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 19 artiklan ensimmäisen kohdan, jota sovelletaan oikeudenkäyntimenettelyyn ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, perussäännön 46 artiklan ensimmäisen kohdan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c ja d alakohdan nojalla kanteessa on mainittava oikeudenkäynnin kohde, kantajan vaatimukset ja yhteenveto kanteen oikeudellisista perusteista. Terminologisista kysymyksistä riippumatta näiden seikkojen on oltava riittävän selviä ja täsmällisiä, jotta vastaaja voi valmistella puolustuksensa ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ratkaista asian tarpeen vaatiessa ilman muita tietoja. Jotta kanne voitaisiin ottaa tutkittavaksi, on oikeusvarmuuden ja hyvän oikeudenhoidon takaamiseksi tarpeen, että kanteen perustana olevat olennaiset tosiseikat ja oikeudelliset seikat käyvät ilmi ainakin pääpiirteittäin itse kannekirjelmästä, kunhan ne on esitetty johdonmukaisesti ja ymmärrettävästi (asia T-145/98, ADT Projekt v. komissio, tuomio 24.2.2000, Kok. 2000, s. II-387, 65 ja 66 kohta). Edellytykset ovat vastaavat, kun kanneperusteen tueksi esitetään väite (asia T-352/94, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1989, 333 ja 334 kohta).

172 Kun otetaan huomioon kyseessä olevan kanneperusteen erittäin lyhyt ja yhteenvedonomainen esitystapa, jonka perusteella ei voida päätellä kyseessä olevaa vuokrasopimuksen ehtoa tai niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joiden perusteella kantajat katsovat, että tämä ehto rajoittaa kilpailua, kanneperustetta ei oteta tutkittavaksi.

173 Tätä lopputulosta ei kyseenalaista se, että kantajat toteavat vastauskirjelmässään, että kyseessä oleva rajoitus koski sitä, että "vuokralleantaja vakuuttaa kiinteistön vuokralleottajan kustannuksella (sopimusehto 3(iv)), mikä muodostaa vakuutusta koskevan epäsuoran velvoitteen".

174 Se, että kanneperuste mainitaan vastauskirjelmässä, ei korjaa edellä mainittujen säännösten rikkomista. Lisäksi mainitun ehdon eli vakiosopimuksen 3 artiklan iv alakohdan sisältö ei ole sellainen kuin kantajat väittävät. Edellä mainituista kantajien lisähuomautuksista ei niiden puutteellisuuden ja yhteenvedonomaisuuden vuoksi missään tapauksessa käy ilmi niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joiden perusteella tämä ehto rajoittaisi kilpailua.

175 Kolmanneksi ostovelvoitteen väitetyn pubin ulkopuolisen vaikutuksen osalta on todettava, että kantajat totesivat kanteessaan pelkästään seuraavaa:

"Komissio ei ole ottanut huomioon vuokrasopimuksessa asetettuja seuraavia lisärajoituksia:

— —

3) ostovelvoitteen vaikutukset myös pubin ulkopuolella."

176 Koska myös tämä kanneperuste on esitetty erittäin lyhyesti ja yhteenvedonomaisesti siten, ettei siitä voida päätellä kyseessä olevaa vuokrasopimuksen ehtoa tai niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, joiden perusteella kantajat katsovat, että tämä ehto rajoittaa kilpailua, kanneperustetta ei oteta tutkittavaksi.

177 Neljänneksi kantajat toteavat kanteessaan seuraavaa:

"Komissio ei ole ottanut huomioon vuokrasopimuksessa asetettuja seuraavia lisärajoituksia:

— —

4) kielto harjoittaa tiloissa muuta taloudellista toimintaa (ks. esim. edellä 5.2 kohta)."

178 Kantajat viittaavat peliautomaattien asentamista koskevaan rajoitukseen ja toteavat, että sen tarkoituksena tai seurauksena on katsottava olevan kilpailun rajoittaminen, koska heidän mukaansa se on "johdannaisten oikeuksien lainvastainen rajoitus".

179 Tältä osin on todettava aluksi, että lukuun ottamatta viittausta peliautomaattien asentamista koskevaan määräykseen kantajat eivät mainitse kyseessä olevia vuokrasopimuksen ehtoja, kun ne mainitsevat kiellon harjoittaa vuokratuissa tiloissa muuta taloudellista toimintaa. Lukuun ottamatta viittausta peliautomaattien asentamista koskevaan määräykseen kanneperusteen muotoilu ei täytä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdassa asetettuja edellytyksiä. Näin ollen sitä ei tältä osin oteta tutkittavaksi.

180 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 38 perustelukappaleessa, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä ei saa asentaa pubiin peliautomaatteja ilman Whitbreadin lupaa, jota ei saa kuitenkaan evätä ilman pätevää syytä, kun kyse on 20 vuoden vuokrasopimuksesta.

181 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 140 perustelukappaleessa, että tämä ehto ei ole kilpailua rajoittava, kun otetaan huomioon se vaikutus, joka peliautomaateilla on pubin tyyliin. Tämän väitteen tueksi komissio viittaa perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinmyyntisopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annettua komission asetusta (ETY) N:o 1983/83 ja perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta yksinostosopimusten ryhmiin 22 päivänä kesäkuuta 1983 annettua komission asetusta (ETY) N:o 1984/83 koskevan tiedonannon (EYVL 1984, C 101, s. 2) 52 kohtaan.

182 Tiedonannosta ilmenee, että asetuksessa N:o 1984/83 tarkoitettua ryhmäpoikkeusta ei komission mukaan kyseenalaista se, että peliautomaattien asentaminen vuokrattuihin pubeihin edellyttää vuokralleantajan suostumusta. Vuokralleantaja voi pätevästi kieltää asentamisen pubin tyyliin liittyvistä syistä tai rajoittaa luvan koskemaan ainoastaan tietynlaisia peliautomaatteja.

183 Tältä osin on huomautettava, että vuokrasopimuksen kyseinen ehto, jossa ei täysin kielletä peliautomaattien asentamista vaan edellytetään ainoastaan Whitbreadin etukäteen antamaa suostumusta, kuuluu vuokralleantajan oikeuteen valvoa vuokralleannettujen tilojen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä. On kiistatonta, että peliautomaattien käyttö muuttaa pubin tyyliä ja näin ollen vaikuttaa mahdollisesti jopa merkittävästi sen arvoon eli vaikuttaa tuntuvasti vuokralleantajan omaisuuteen.

184 Riidanalaisen päätöksen 38 perustelukappaleesta, jota kantajat eivät ole arvostelleet, ilmenee, että Whitbread on ilmoittanut antavansa luvan peliautomaattien asentamiseen vuokralleantamiinsa pubeihin ilman muuta, jos peliautomaattitoimittaja valitaan hyväksyttyjen tavarantoimittajien luettelosta ja jos tavarantoimittajan on tälle listalle päästäkseen täytettävä tietyt objektiiviset laatuvaatimukset, joita ovat esimerkiksi palvelun taso ja vakaa taloudellinen asema.

185 Kyseisen ehdon täyttäminen ei näin ollen estä ostovelvoitteen alaista pubinpitäjää asentamasta tällaisia laitteita, koska hänen on ainoastaan valittava tavarantoimittaja, joka täyttää tietyt objektiiviset laatuvaatimukset.

186 Tässä tilanteessa ei voida katsoa, että kyseinen ehto olisi "johdannaisten oikeuksien lainvastainen rajoitus" ja yleisemmin että sen tarkoituksena tai seurauksena olisi kilpailun rajoittaminen.

187 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan komissiolla ei ole toimivaltaa myöntää perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista yksilöllistä poikkeuslupaa, jos sen edellytykset täyttyvät vasta sen sopimuksen tekemisen jälkeen, jolle poikkeuslupa on myönnetty

188 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 182 perustelukappaleessa, että vakiomuotoiset vuokrasopimukset ovat asetuksen N:o 17 4 artiklan 2 kohdan 1 alakohdassa tarkoitettuja sopimuksia, koska "niiden osapuolina on ainoastaan yhdestä jäsenvaltiosta olevia yrityksiä, eivätkä sopimukset koske jäsenvaltioiden välistä tuontia tai vientiä". Komissio katsoi tämän perusteella, että niihin voidaan soveltaa asetuksen N:o 17 6 artiklaa, jossa säädetään, että sääntö, jonka mukaan poikkeuslupa voi tulla voimaan vasta ilmoituspäivästä lähtien, ei koske tällaisia sopimuksia.

189 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 167 perustelukappaleessa, että arvioidessaan perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan edellytysten täyttymistä erityisesti silloin, kun on pyydetty takautuvaa poikkeuslupaa, komissio ei voi tehdä kokonaisarviota kyseessä olevasta koko ajanjaksosta, vaan sen on arvioitava, täyttyvätkö nämä edellytykset kaikkina aikoina. Sen perusteella, että ilmoitetut sopimukset ovat vakiomuotoisia vuokrasopimuksia, joiden perusteella on tehty useita satoja yksittäisiä sopimuksia, että tiedot ovat yksityiskohtaisia ja että saatavilla on vain vähän muita ajanjaksoja kuin vuotta koskevia tietoja, komissio katsoo, että on järkevää arvioida 85 artiklan 3 kohdan edellytysten täyttymistä erikseen kultakin vuodelta.

190 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 168 perustelukappaleessa, että kyseisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvästä taulukosta 3 ilmenee, että kaudesta 1994/1995 lähtien määriteltävissä olevat tasoitusedut kompensoivat hintaeron reilusti. Sen sijaan kausien 1990/1991, 1991/1992, 1992/1993 ja 1993/1994 osalta se totesi, että nämä edut eivät kompensoineet hintaeroa kokonaan vaan haitaksi jäi noin 3—6 GBP tynnyriä kohden.

191 Komissio totesi kuitenkin samassa 168 perustelukappaleessa, että pelkästään näiden lukujen perusteella ei voida päätellä, että keskimääräinen ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä joutuisi kilpailijoitaan merkittävästi huonompaan asemaan näinä vuosina, joina tasoitusedut eivät kompensoi hintaeroa. Komission mukaan nämä luvut ovat ainoastaan 1—3 prosenttia oluen hinnasta, ja on olemassa tasoitusetuja, joiden arvoa ei voida määritellä, kuten riskit, jotka ovat erilaiset ostovelvoitteen alaisella pubinpitäjällä ja itsenäisellä pubinpitäjällä.

192 Tältä osin komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappaleeseen, jossa se totesi, että niiden "tasoitusetujen" lisäksi, joiden arvo voidaan määritellä, Whitbread on useassa sadassa tapauksessa suostunut siihen, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä siirtää vuokrasopimuksen henkilökohtaisista tai liiketoimintaolosuhteisiin liittyvistä syistä. Muutamassa tapauksessa Whitbread on suostunut vuokranalennukseen. Nämä "kumppanuustekijät" ja se, että maksettava vuokra on alempi kuin ostovelvoitteesta vapaan pubin vuokra, tukevat väitettä, jonka mukaan ostovelvoitteen alaisten pubinpitäjien riski on erilainen kuin ostovelvoitteesta vapaiden pubinpitäjien riski.

193 Komissio katsoi riidanalaisen päätöksen 169 perustelukappaleessa, että vakiomuotoisten vuokrasopimusten koko voimassaoloajan osalta ei ole perusteluja, jotka tukisivat sitä, että vakiomuotoisten sopimusten aiheuttamaa jakelun tehostumista ei ole tapahtunut. Tätä päätelmää tukee komission mukaan se, että vuosina 1991—1997, johon ajanjaksoon sisältyy Yhdistyneen kuningaskunnan talouden pisin lamakausi, Whitbreadiin sidoksissa olevien pubinpitäjien keskuudessa luottotappioiden prosenttiosuus on ollut kolme kertaa pienempi kuin Whitbreadin yksittäisten itsenäisten asiakkaiden keskuudessa.

194 Komissio totesi, että Whitbreadin vakiomuotoiset vuokrasopimukset täyttävät perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan edellytykset siitä päivästä alkaen, jolloin yksi ilmoitetuista sopimuksista otettiin ensimmäisen kerran käyttöön markkinoilla, eli 1.1.1990 alkaen, ja katsoi että riidanalaista päätöstä olisi sovellettava 1.1.1990 lukien.

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

195
—
199 — —

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

200 Kantajat toteavat kanteessa, että riidanalaisen päätöksen taulukosta 3 ilmenee, että kausina 1990/1991, 1991/1992, 1992/1993 ja 1993/1994, jolloin kantajien mukaan tehtiin suurin osa ilmoitettujen vakiomuotoisten vuokrasopimusten mukaan tehdyistä sopimuksista, Whitbreadin ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille tarjoamat edut eivät kompensoineet hintaeroa, ja tilanne muuttui vasta kaudesta 1994/1995 alkaen. Kantajat toteavat myös, että komissio myönsi yksilöllisen poikkeusluvan sillä perusteella, että tasoitusedut, joiden arvo on määritelty, ovat suurempia kuin hintaero. Kantajat päättelevät tästä, että komissio myönsi vuokrasopimuksille poikkeusluvan sellaisella perusteella, jota ei ollut olemassa silloin, kun suurin osa ilmoitetuista vuokrasopimuksista tehtiin.

201 Kantajien mukaan mahdollisuutta myöntää yksilöllinen poikkeuslupa perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan nojalla arvioidaan kyseessä olevan sopimuksen tekohetkellä. Jos sopimus ei tekohetkellään täytä tämän artiklan mukaisia edellytyksiä, se on kantajien mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohdan nojalla mitätön. Tämä mitättömyys on kantajien mukaan lopullista, eikä sitä voida kyseenalaistaa myöhemmillä olosuhteilla, joiden perustella olisi voitu myöntää yksilöllinen poikkeuslupa, jos nämä olosuhteet olisivat olleet olemassa sopimuksen tekohetkellä.

202 Tästä seuraa, että kantajat arvostelevat komissiota siitä, että se on myöntänyt poikkeusluvan sopimuksille siten, että se on ottanut huomioon olosuhteet, jotka eivät olleet olemassa sopimusten tekohetkellä, ja he väittävät, että kyseessä on "takautuva" poikkeuslupa. Kantajien arvostelemaa "takautuvuutta" ei pidä sekoittaa riidanalaisessa päätöksessä tarkoitettuun takautuvuuteen eli siihen, että tämä perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamista koskeva päätös tuli asetuksen N:o 17 4 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan ja 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti voimaan ennen kyseisten sopimusten ilmoituspäivää, mitä ei ole riitautettu.

203 Tämä kantajien kanneperuste perustuu olettamaan, jonka mukaan komissio olisi katsonut, että perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisedellytykset täyttyivät vasta kaudesta 1994/1995 alkaen, ja erityisesti jonka mukaan komission arviointi olisi perustunut yksinomaan riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvässä taulukossa 3 esitettyihin lukuihin eli hintaeron ja siinä mainittujen tasoitusetujen suhteeseen, kun tästä taulukosta ilmenee, että hintaero on näitä tasoitusetuja pienempi vasta kaudesta 1994/1995 lähtien.

204 Tosiasiassa komissio ei tukeutunut pelkästään kyseiseen taulukkoon vaan esitti myös perusteluja, joilla se pyrki osoittamaan, että perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan edellytykset ja erityisesti jakelun tehostumista koskeva edellytys täyttyivät myös kausina 1990/1991, 1991/1992, 1992/1993 ja 1993/1994, jolloin Whitbreadin ostovelvoitteen alaisille pubinpitäjille tarjoamat edut eivät kompensoineet hintaeroa kokonaan vaan haitaksi jäi noin 3—6 GBP tynnyriä kohden.

205 Tältä osin komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 168 perustelukappaleessa, että kuten edellä on huomautettu, pelkästään näiden lukujen perusteella ei voida päätellä, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä joutuisi kilpailijoitaan merkittävästi huonompaan asemaan edellä mainittuina kausina. Tämä päätelmä perustuu yhtäältä siihen, että nämä luvut ovat ainoastaan 1—3 prosenttia oluen

hinnasta, ja toisaalta siihen, että on olemassa tasoitusetuja, joiden arvoa ei voida määritellä, kuten riskit, jotka ovat erilaiset ostovelvoitteen alaisella pubinpitäjällä ja itsenäisellä pubinpitäjällä.

206 Tämän väitteen osalta komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 168 perustelukappaleessa tämän päätöksen 94 perustelukappaleeseen. Siinä se esitti tämän väitteen tueksi kaksi perustelua. Ensiksi komissio totesi, että Whitbread on useassa sadassa tapauksessa suostunut siihen, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä siirtää vuokrasopimuksen henkilökohtaisista tai liiketoimintaolosuhteisiin liittyvistä syistä, ja muutamassa tapauksessa se on suostunut vuokranalennukseen. Toiseksi komissio huomautti, että ostovelvoitteen alaisten pubien vuokra on alempi kuin ostovelvoitteesta vapaan pubin vuokra.

207 Nämä perustelut tekevät täysin merkityksettömiksi kantajien kanteessa esittämät väitteet, jotka perustuvat siihen, että komissio on riidanalaisessa päätöksessä itse katsonut, että ilmoitetuista sopimuksista koituvat edut, joiden perusteella yksilöllinen poikkeuslupa voidaan myöntää, eivät olleet olemassa koko poikkeusluvan kattaman ajan.

208 Kantajat riitauttivat komission kyseiset perustelut ensimmäisen kerran vasta vastauskirjelmässään. Kantajat ovat kyseenalaistaneet toteamuksen, jonka mukaan ostovelvoitteen alaisella pubinpitäjällä on vähemmän riskejä kuin itsenäisellä pubinpitäjällä.

209 Ensinnäkin on todettava, että tämä riitauttaminen koskee ainoastaan toista niistä perusteluista, joihin komissio perusti arvionsa, jonka mukaan yhtäältä vakiomuotoiset vuokrasopimukset täyttivät perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan edellytykset koko riidanalaisen päätöksen kattaman ajan eli myös ajanjaksolla, joka ulottui päivästä 1.1.1990, josta alkaen poikkeuslupa myön-

nettiin, päivään 28.2.1994, jolloin kausi 1993/1994 päättyi, (ks. riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappaleeseen sisältyvä taulukko 3) ja toisaalta pelkästään sen perusteella, että viimeksi mainitulla ajanjaksolla tasoitusedut eivät kompensoineet hintaeroa kokonaan, ei voida päätellä, että keskimääräinen ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä joutuisi kilpailijoitaan merkittävästi huonompaan asemaan tällä ajanjaksolla (riidanalaisen päätöksen 168 ja 184 perustelukappale).

210 Kantajat eivät siis riitauta toista komission esittämää perustelua, jonka mukaan hintaero oli sen jälkeen, kun huomioon on otettu tasoitusedut, joiden arvo voidaan määritellä, ajanjaksolla 1.1.1990—28.2.1994 ainoastaan 1—3 prosenttia oluen hinnasta.

211 Tämä perustelu pohjautuu komission riidanalaisen päätöksen 159 perustelukappaleessa esittämiin perusteluihin, joita kantajat eivät myöskään riitauta ja joiden mukaan perusteettomalla hintasyrjinnällä on tuntuva kielteinen vaikutus ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän kilpailukykyyn ainoastaan silloin, kun se on merkittävää ja kestää pitkän aikaa.

212 Näiden perusteluiden pätevyyttä tukee komission riidanalaisen päätöksen 169 perustelukappaleessa esittämä toteamus, jota kantajat eivät arvostele ja jonka mukaan vuosina 1991—1997, johon ajanjaksoon sisältyy Yhdistyneen kuningaskunnan talouden pisin lamakausi, Whitbreadiin sidoksissa olevien pubinpitäjien keskuudessa luottotappioiden prosenttiosuus on ollut kolme kertaa pienempi kuin Whitbreadin yksittäisten itsenäisten asiakkaiden keskuudessa.

213 Toiseksi on todettava, että kantajien esittämä riitauttaminen, joka liittyy komission toiseen perusteluun, koskee yksinomaan tätä perustelua valottavaa

esimerkkiä. Riitautettu toteamus, jonka mukaan ostovelvoitteen alaisella pubinpitäjällä on vähemmän riskejä kuin itsenäisellä pubinpitäjällä, on riidanalaisen päätöksen 168 perustelukappaleessa esitetty ainoastaan esimerkkinä tasoitusedusta, jonka arvoa ei voida määritellä.

214 Komissio mainitsee muitakin esimerkkejä tasoituseduista, joiden arvoa ei voida määritellä ja joiden olemassaoloa kantajat eivät ole riitauttaneet. Riidanalaisen päätöksen 94 perustelukappaleessa viitataan siihen, että Whitbread on useassa sadassa tapauksessa suostunut siihen, että ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä siirtää vuokrasopimuksen henkilökohtaisista tai liiketoimintaolosuhteisiin liittyvistä syistä, ja muutamassa tapauksessa se on suostunut vuokranalennukseen. Riidanalaisen päätöksen 150 perustelukappaleessa todetaan, että tilojen vuokraaminen sovittua vuokraa vastaan, kuten Whitbreadin vakiomuotoisissa vuokrasopimuksissa, antaa ostovelvoitteen alaiselle pubinpitäjälle mahdollisuuden saada käyttää tiloja ja näin ollen päästä pienin kustannuksin oluen anniskelumarkkinoille, varsinkin kun otetaan huomioon Yhdistyneen kuningaskunnan rajoittava toimilupajärjestelmä.

215 Kolmanneksi on todettava, että riitautettu komission arvio, jonka mukaan ostovelvoitteen alaisilla pubinpitäjillä on pienempi liiketoimintariski, perustuu kahteen toteamukseen, joista toinen koskee "kumppanuustekijöitä" eli sitä, että Whitbread on melko helposti suostunut vuokrasopimuksen siirtämiseen tai vuokranalennukseen, ja toinen sitä, että ostovelvoitteen alaisten pubien maksettava vuokra on alempi kuin ostovelvoitteesta vapaiden pubien vuokra.

216 Kantajat eivät ole nimenomaisesti riitauttaneet ensimmäistä tekijää eli "kumppanuustekijöiden" olemassaoloa.

217 Kantajat ovat riitauttaneet toisen tekijän eli käsiteltävänä olevassa asiassa ostovelvoitteen alaisten pubien vuokratuen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi kuitenkin, ettei tämä riitautus ole perusteltu.

218 Tässä tilanteessa ja näiden sellaisten olettamien pohjalta, joita ei joko ole riitautettu tai ei voida riitauttaa, komissio on voinut todeta ilman, että se olisi tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, että ostovelvoitteen alaisilla pubinpitäjillä on vähemmän riskejä kuin ostovelvoitteesta vapailla pubinpitäjillä.

219 Tätä toteamusta ei kyseenalaista kantajien väite, jonka mukaan itsenäinen pubinpitäjä voi aikojen saatossa saada voittoa investoidun pääoman verran, kun taas ostovelvoitteen alainen pubinpitäjä on sitoutunut pitkäaikaiseen vuokrasopimukseen, jonka mukaista vuokraa voidaan tarkistaa ainoastaan ylöspäin ja johon sisältyy yksinostovelvoite, ja hänen on kärsittävä riski siitä, että hän menettää tiloihin tehdyt parannukset ilman korvausta.

220 Tämän väitteen, jolla pyritään kyseenalaistamaan ostovelvoitteen alaisten pubien kannattavuus ja jopa elinkelpoisuus, kyseenalaistaa riidanalaisen päätöksen 169 perustelukappaleessa esitetty toteamus, jota kantajat eivät ole riitauttaneet ja jonka mukaan vuosina 1991—1997, johon ajanjaksoon sisältyvät kaudet 1990/1991, 1991/1992, 1992/1993 ja 1993/1994 eli Yhdistyneen kuningaskunnan talouden pisin lamakausi, Whitbreadiin sidoksissa olevien pubinpitäjien keskuudessa luottotappioiden prosenttiosuus on ollut kolme kertaa pienempi kuin Whitbreadin yksittäisten itsenäisten asiakkaiden keskuudessa.

221 Tästä seuraa, etteivät kantajat ole osittaneet, että komissio olisi tehnyt ilmeisen arviointivirheen, kun se on riidanalaisen päätöksen 168—184 perustelukappa-

leessa katsonut, että vakiomuotoiset vuokrasopimukset täyttävät perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan edellytykset 1.1.1990 alkaen eli myös kausina 1990/1991, 1991/1992, 1992/1993 ja 1993/1994.

222 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

223 Näin ollen kanne on hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

224 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, heidät on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut, koska vastaaja on sitä vaatinut.

225 Työjärjestyksen 87 artiklan 4 kohdan kolmannen alakohdan mukaan väliintulija vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Kanne hylätään.**

2) **Kantajat vastaavat omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja heidät velvoitetaan korvaamaan komission oikeudenkäyntikulut.**

3) **Väliintulija vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Azizi Lenaerts Jaeger

Julistettiin Luxemburgissa 21 päivänä maaliskuuta 2002.

H. Jung M. Jaeger

kirjaaja jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Asian taustalla olevat tosiseikat II-2028

Hallinnollinen menettely II-2030

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset II-2031

Tutkittavaksi ottaminen II-2033

1. Kysymys siitä, koskeeko riidanalainen päätös kantajia erikseen II-2033

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2033

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2033

2. Oikeussuojan tarve II-2035

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2035

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2035

Aineellinen kysymys II-2037

1. Ostovelvoitteen määritteleminen olutlajin mukaan II-2037

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2038

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2038

2. Hintaerojen kompensoiminen II-2042

Hintaerot II-2043

Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2044

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2044

Tasoitusetujen olemassaolo II-2048

Vuokraetu II-2049

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2051

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2051

Asiantuntijapalvelut II-2054

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2055

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2055

Hankintaedut II-2059

— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2059

— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2059

Investointeihin liittyvä etu II-2062
— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2062
— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2062
Ostovelvoitteen alaisen pubinpitäjän vuokrasopimuksen siirron yhteydessä II-2064
— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2065
— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2065
Velvollisuus tutkia tasoitusetujen olemassaolo yksittäistapauksissa II-2066
— Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2066
— Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2066
Muut rajoitukset II-2067
Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2067
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2067
Kanneperuste, jonka mukaan komissiolla ei ole toimivaltaa myöntää perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan mukaista yksilöllistä poikkeuslupaa, jos sen edellytykset täyttyvät vasta sen sopimuksen tekemisen jälkeen, jolle poikkeuslupa on myönnetty II-2073
Yhteenveto asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista II-2075
Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-2075
Oikeudenkäyntikulut II-2081